With

AN

With

A N

HET LEVEN, DE VOORNAAMSTE DADEN EN LOTGEVALLEN

VAN

Witte Korneliszs. De Witte,

VICE-ADMIRAAL VAN HOLLAND EN WESTVRIESLAND, RIDDER DER ORDE VAN ST. MICHEL.

VOOR DE JEUGD BEWERKT,

DOOR

J. A. OOSTKAMP.

MET PLATEN.

TE DEVENTER,
BIJ A. J. VAN DEN SIGTENHORST.
1831.

Bind With AN

WITTE KORNELISZ. DE WITTE.
Vice Admiraal van Holland en Westfriesland

A. v. d. Beek sculp. A. J. v. d. Sigtenhorst Exc.

HET

LEVEN,

DE VOORNAAMSTE

DADEN EN LOTGEVALLEN

VAN

Witte Cornelisz. De Witte,

VICE—ADMIRAAL VAN HOLLAND EN WESTVRIESLAND;
RIDDER DER ORDE VAN ST. MICHEL.

VOOR DE JEUGD BEWERKT,

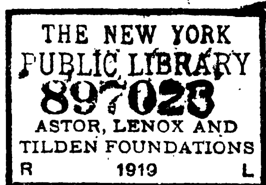
DOOR

J. A. OOSTKAMP.

MET PLATEN.

TE DEVENTER,
BIJ A. J. VAN DEN SIGTENHORST.
1831.

Natuur deed niets voor ons, ontroofde ons zelfs haar gunst;
Al wat dit land ons toont, is arbeid, vlijt en kunst.

HELMERS.

VOORBERIGT.

Ziet hier, jeugdige lezers en lezeressen! de vervulling der belofte, in den aanvang des verledenen jaars aan u gedaan. — Op de reeds bij u bekende levensbeschrijving van TROMP, WASSENAAR *en* VAN GALEN, *volgen nu in dit boekje de voornaamste daden en lotgevallen van den dapperen Vaderlandschen Zeeheld,* WITTE KORNELISZOON DE WITTE. *Hij verschijnt hier als een tweede* DE RUITER, *uit eenen geringen stand tot de hoogste ambten en waardigheden opklimmende; vele groote belangen van ons Vaderland aan zijnen moed en zijne zorg toebetrouwd; door 's Lands achtbare vaderen erkend en beloond; door* Frankrijks *koning met Ridderlijke eereteekenen omhangen, en van* Zweden's *monarch, in zijnen dood, met vorstelijke tranen beweend en geëerbiedigd. — En dit alles, mijne jeugdige landgenooten! was bij* DE WITTE *geenszins het gevolg van hooge geboorte, veelvermogende betrekkingen of lage vleijerij; maar eene vrucht van de zelfstandige grootheid zijns karakters, kenbaar in zijne dapperheid, goede trouw en onbezwekene liefde tot zijn Vaderland,*

voor hetwelk hij geheel leefde, voor hetwelk hij den heldendood stierf, en welks welvaart hij boven alles zocht.

De koele Moralist *moge zijne feilen breed uitmeten en sterk gispen; de meer bezadigde kenner van* DE WITTE'*s eerste jongelings-jaren, uiterlijke omstandigheden en temperament, zal gewis billijker over hem oordeelen.*

Onze held bezat met alle groote mannen zijne gebreken, die hij had behooren te overwinnen; doch deze waren geene uitvloeiselen van zijn hoofd of hart, maar gevolgen eener min gewijzigde opvoeding en spranken zijner temperaments-gesteldheid.

Zijne belangrijke geschiedenis is en blijft een learzaam tafereel, hoe de mensch, ofschoon van eenen geringen stand, tot eene waardige hoogheid, op eene waardige wijze zich kan verheffen, en door de standvastige beoefening van edele deugden, zich zelven voordeelig en den Vaderlande nuttig kan zijn.

Dat ook dit werkje tot dit heilzaam doel iets moge bijdragen, is de opregte wensch van

DEN SCHRIJVER.

ZWOLLE, 1831.

INLEIDING.

Ziet hier, jeugdige landgenootjes! de vervulling der belofte van vader GOEDMAN aan zijne leerzame zoontjes, JAKOB en MARTEN gedaan, bij gelegenheid van de laatste zamenspraak met hen, over het *leven*, *de daden en lotgevallen* van den *kommandeur* JAN VAN GALEN, *Heer van Papendorp.*

Het ging dezen vader met zijne kinderen, gelijk het meermalen in de gesprekken gaat; men komt alzoo sprekende ongemerkt van het eene op het andere.

Vóór eenigen tijd had GOEDMAN aan zijne zoontjes het *leven en de daden* der vaderlandsche zeehelden, MARTEN HERBERTSZOON TROMP en JAKOB WASSENAAR, verhaald, of liever, hij had zijnen weetgragen kinderen eene verkorte le-

vensgeschiedenis der genoemde helden ter lezing gegeven, en vervolgens eenige ophelderende zamenspraken over dezelve met hen gehouden. Het lezen dezer geschiedenissen zoo wel als de gehoudene gesprekken, beviel deze jonge knaapjes zeer; want nu hadden zij een dubbel genoegen: eerst door het lezen der bedrijven van deze groote mannen, en daarna, door het hooren der ophelderende aanmerkingen, welke de vader op hun verzoek aan hen mededeelde.

De namen der twee zoontjes van GOEDMAN hadden aanleiding gegeven tot het verzoek der kinderen, om de geschiedenissen van MARTEN TROMP en JAKOB VAN WASSENAAR te lezen, als zijnde deze mannen hunne naamgenooten; en het lezen dezer geschiedenissen bragt hen eenigzins in kennis met VAN GALEN en DE WITTE.

Nu kon het niet missen, of de edele weetlust dezer twee knaapjes werd bij vernieuwing opgewekt, om van de twee laatstgenoemde vaderlandsche zeehelden ook iets te vernemen. » Vader!" vroegen zij, » wilt gij ons over VAN » GALEN en DE WITTE ook wat ter lezing ge- » ven? O! wij lezen en hooren zoo gaar- » ne van beroemde en dappere vaderlandsche » mannen."

Vader GOEDMAN voldeed wederom aan de vriendelijke aanvrage zijner kinderen, gaf hun de korte levensgeschiedenis van den *Kommandeur* JAN VAN GALEN, en na dezelve gelezen te hebben, ontvingen zij de begeerde ophelderingen in eenige gesprekken met hunnen vader (1).

Nu moest, volgens vaders belofte, de levensbeschrijving van *Hollands vice-Admiraal* WITTE KORNELISZOON DE WITTE volgen.

De gelegenheid, bij welke de vader aan deze zijne belofte voldeed, willen wij onzen jongen lezeren kortelijk verhalen.

Op eenen somerschen morgen wandelde vader GOEDMAN naar gewoonte met zijne zoontjes, JAKOB en MARTEN, al sprekende langs de zeekust. Op ééns stond JAKOB onbewegelijk stil, en zag met starende blikken over de oppervlakte des onoverzienbaren waters, zonder een enkel woord te spreken, en hierop ontstond er het volgend gesprek tusschen den vader en zijne zonen.

(1) Beide deze werkjes, over TROMP, WASSENAAR en VAN GALEN, zijn onlangs, bij den uitgever dezes, in het licht verschenen.

VADER. Hoe staat gij zoo stil, JAKOB! Is hier wat te zien, dat uwe aandacht trekt?

JAKOB. Ja, vader! Ik zie hier de ruime zee, en dit gezigt verrukt mij.

MARTEN. Wel, JAKOB! gij hebt de zee immers wel meer gezien; waarom treft u dit zeegezigt nu meer dan op andere morgens?

JAKOB. Ik heb onlangs een versje gelezen, getiteld: *Lof der zee;* dit versje kwam mij bij het zien der zee in gedachten; ik zeide het in stilte bij mij zelven op, en toen werd dit zeegezigt nog aangenamer voor mij.

MARTEN. Ei toe, JAKOB! zeg dat versje eens op; ik wil het ook wel van buiten leeren.

JAKOB. Kom aan, broêr MARTEN! luister maar eens toe.

Moog' hij 't zalig land bezingen,
Die de Mei ontwaken zag;
't Groen der heuvlen zag ontspringen,
Bij haar eersten zegenlach.

't Beeld, dat ons houdt opgetogen,
Boeit ons vast aan de effen ree;
't Onafmeetbre is voor onze oogen —
En ons lied de *Lof der zee.*

Onschendbaar zweev' langs de Oceaan,
De vlag van *Neêrland* af en aan;
Gevierd bij volken zonder tal,
Met eeregroet en vreugdgeschal.

MARTEN. Dat is een regt vaderlandsch versje, JAKOB!

VADER. En ook juist gepast bij een zeegezigt: zoo moet gij, mijne kinderen! van alles wat gij geleerd hebt, en in vervolg nog leeren zult, een oordeelkundig gebruik maken; dan zult gij waarlijk wijs worden.

MARTEN. Ik ken ook nog een vaderlandsch dichtstukje; mag ik dat ook eens opzeggen?

VADER. Alles wat echt vaderlandsch is, en het goede voor het vaderland wenscht en bedoelt, mag ik altijd gaarne uit uwen mond hooren.

MARTEN. Het door mij bedoelde dichtstuk behelst eenen hartelijken wensch voor den bloei en welstand van ons vaderland; dus luidt het:

O dat die roem voortaan uw waardig erfdeel blijve!
Geen vijand ongestraft den spot met *Neêrland* drijve!
Het gansch heelal uw naam, gelijk voorheen, vereer'!
Zoo vinde *Nederland* in *Nederland* zich weer:
Zoo mogen wij weêr roem op u, o *Neêrland!* dragen!
Zoo blijve uw heil, tot aan den laatsten aller dagen!

WITTE KORNELISZ. DE WITTE,
Vice Admiraal van Holland en Westfriesland

A. v. d. Beek sculp. *A. J. v. d. Sigtenhorst Exc.*

HET LEVEN, DE VOORNAAMSTE DADEN EN LOTGEVALLEN VAN Witte Cornelisz. De Witte,

VICE-ADMIRAAL VAN HOLLAND EN WESTVRIESLAND,
RIDDER DER ORDE VAN ST. MICHEL.

VOOR DE JEUGD BEWERKT,

DOOR

J. A. OOSTKAMP.

MET PLATEN.

TE DEVENTER,
BIJ A. J. VAN DEN SIGTENHORST.
1831.

om zoo deze, als de vorige levensgeschiedenissen regt te verstaan.

VADER. En tevens de lessen tot levenswijsheid, welke hier voorkomen, opmerken, om er uw gedrag naar in te rigten, en bij het toenemen uwer jaren als brave menschen, echte christenen en nuttige leden der burgerlijke maatschappij te leven en te handelen.

JAKOB. Dat hopen wij te doen, vader!

VADER. Ziet hier dan de beloofde geschiedenis van den dapperen DE WITTE. Derzelver lezing zij u aangenaam en nuttig.

De kinderen van vader GOEDMAN voldeden aan hunne belofte, door eene opmerkzame lezing van het volgend geschiedverhaal, en hierin hoopt de Schrijver, dat zijne jeugdige landgenooten deze kinderen zullen navolgen, wijl hij in dat vertrouwen dit boekje heeft doen drukken en uitgeven.

HET LEVEN,

DE VOORNAAMSTE

DADEN EN LOTGEVALLEN

VAN

WITTE KORN^{ZN} DE WITTE,

VICE-ADMIRAAL VAN HOLLAND EN WESTVRIESLAND, RIDDER DER ORDE VAN ST. MICHIEL.

Verdient hij onze hoogachting, die, na het geluk eener zorgvuldige opvoeding genoten te hebben, en in zijne jeugd door een doelmatig onderwijs in kennis en wetenschap zijnde opgeleid, beantwoordt aan de goede verwachting, die men voor de toekomst van hem heeft; dan voorzeker verdient hij ook onze erkentenis en achting, die in zijne kindschheid en eerste jongelingschap, van al die groote voorregten verstoken was, en zich echter uit zijnen geringen stand tot eene der hoogste eereposten verhief, en langs den weg van eere

en dapperheid den vaderlande nuttig, voordeelig, ja tot in den dood toe getrouw was. Zoodanig een man was de held onzer geschiedenis, Neêrlands *Vice-Admiraal* WITTE KORNELISZOON DE WITTE (1). Geene hoogaanzienlijke geboorte, geene veelvermogende bloedverwanten, geen geërfde of gekochte adeldom, waren de sporten van de ladder, langs welke hij tot zijn hooge aanzienlijke ambtsbediening opklom; maar eigene vlijt, opmerkzaamheid, uitgebreide kunde, heldenmoed, standvastigheid, tegenwoordigheid van geest in alle gevaren en onveranderlijke vaderlandsliefde. Ziet daar de trappen, langs welke hij zijn verheven standpunt bereikte; en zoo was hij, ten aanzien zijner geboorte, eerste jongelingsjaren, lotgevallen, werkzaamheden en uiteinde, eenen DE RUITER gelijk, wiens tijd-, strijd- en togtgenoot hij ook geweest is.

Welaan dan, jeugdige lezers! neemt met belangstelling in 's mans daden en lotgevallen

---

(1) Volgens oude aanteekeningen, schreef onze held voluit zijnen naam aldus: WITTE CORNELISZOON DE WITH. Wij volgen hier om redenen de gewone spelling zijns naams.

dit boekje wedêr in handen, en leest aandachtig. Gij zult den held zijner eeuw leeren kennen, zoo als hij waarlijk geleefd en gehandeld heeft. Met afsnijding van datgene, hetwelk voor uwen leeslust niet aangenaam, noch voor uwe jaren nuttig of belangrijk is, wordt u hier zijne geschiedenis in derzelver voornaamste bijzonderheden opengelegd.

WITTE KORNELISZOON DE WITTE werd op den 29 Maart des jaars 1599 geboren. De plaats, waar hij het eerste licht zag, is *Hoogendijk*, niet verre van de in onze Vaderlandsche geschiedenis zoo vermaarde stad *Brielle*.

Zijne ouders leefden aldaar stil en onopgemerkt, daar zij tot den geringen burger-, of volgens anderen, tot den boerenstand behoorden. Van jongs af een woelige en werkzame knaap zijnde, had hij weinig of liever in het geheel geenen lust tot een stil en huiszittend handwerk, maar was liever in de opene lucht en beminde eenen ruimen en levendigen werkkring. Van hier dan ook, dat zijne ouders hem bij geenen huiselijken arbeid konden houden; hij sprong, om zoo te spreken, *van den hak op den tak*, wipte gelijk een vlinder over de bloemen, en bevestigde

het oude spreekwoord: *twaalf ambachten en dertien ongelukken.*

Eerst legde hij zich toe op het *lijndraaijen*, *knoopmaken* en *kalfsleêrbewerken;* daarna ging hij bij het *zeilmaken* en *kleermaken;* doch het eene gaf zoo weinig als het andere; want hij was voor de zee geboren, en wilde een dienaar van *Neptunus* zijn.

In zijnen tijd bloeide de koophandel en zeevaart; in en om den *Briel* was altijd eene groote levendigheid in dezen; die schepen kwamen binnen, gene voeren uit, en de meeste jongelingen uit den geringen burgerstand, namen dienst ter zee. Dit voorbeeld wekte zijne geneigdheid tot de zeedienst, zoo wel als zijne kloekmoedigheid en dapperheid nog meer op, en hij brandde van verlangen, om zich ook als held op de groote wateren te doen kennen. Van dit grootsch gevoelen gaf hij reeds in zijne nog kindsche jaren, een onwedersprekelijk bewijs.

Zijne ouders behoorden tot die gezindte onder de *Protestanten*, welke men de *Doopsgezinden* noemt, en dien het, volgens hunne toenmalige begrippen en wijze van denken, niet geoorloofd was, het zwaard te dragen ter verdedi-

ging, het zij van zich zelve, of van het vaderland (1).

Toen onze DE WITTE nog een knaap van om en bij de *elf* jaren was, werd hij door zijne speelmakkers over dit gevoelen gedurig gekweld; zij verweten hem, dat hij, uit hoofde van zijne Godsdienst, nimmer een held konde worden, daar hij geene wapenen mogt dragen, noch zich tegen zijne vijanden mogt verdedigen. Deze verwijtingen, en die zoo gedurig herhaald, griefden den moedigen jongeling, en zij werden voor hem volstrekt onverdragelijk. Om nu hiervan ontslagen te worden, begaf hij zich, zonder voorkennis zijner ouders (dat zeker niet fraai was), naar eenen Leeraar der *Hervormden*, den Heer LEEUWIS te *Nieuhoorn*, en liet zich doopen: ondertusschen zettede hij zijne verschillende ambachten voort. Maar in zijn *zeventiende* jaar opende hij zijne nieuwe en roemvolle loopbaan, toen de wensch van zijn hart vervuld werd, en hij toog zeewaarts.

(1) De tegenwoordige volgelingen van MENNO SIMONS zijn door den drang der omstandigheden wijzer geworden, en hebben dit gevoelen reeds voorlang *vaarwel* gezegd.

Na eenige kleine zeereisjes op onderscheidene schepen te hebben afgelegd, vermeerderde de lust tot het zeemans leven hoe langer hoe meer bij hem; hij besloot daarom tot grootere ondernemingen, en nam dienst bij de *Oostindische Compagnie*. In den aanvang des jaars 1616 vertrok hij als *kajuitwachter* naar *Oostindië*, en op het eiland *Java* aangekomen zijnde, wist hij door een goed gedrag de gunst van den *Gouverneur* JAN PIETERSZOON KOEN te verwerven, die hem eenen geruimen tijd bij zich hield, en dien hij eerst als *lijfknecht* en vervolgens als *hofmeester* diende. Ook onder de landtroepen van den staat maakte onze DE WITTE zich verdienstelijk, daar hij in zijnen rang als *korporaal* het sterke fort *Jacatra*, thans *Batavia*, tegen de *Javanen*, dapper hielp verdedigen, en de stad *Batavia*, niet verre van het fort gelegen, stormenderhand hielp bemagtigen. Vier jaren daarna, zijnde in 1620, keerde hij naar het *vaderland*, of zoo als men in de koloniën zegt naar het *moederland* terug, verliet de dienst der *Oostindische Maatschappij* en ging in 's lands zeedienst over.

Schoon eerst den ouderdom van *een en twin-*

tig jaren bereikt hebbende, bekleedde hij echter aanstonds den post van *Schipper*, vervolgens dien van *Luitenant* en kort daarna werd hij *Scheepsbevelhebber*.

In deze laatstgenoemde betrekking, te weten als *zeekapitein*, was onze DE WITTE *drie* jaren later, en dus in 1623, togtgenoot van den vlootvoogd L'HERMITE, en zeilde met hem onder velerlei gevaren *Amerika's* zuidelijken uithoek om, ten einde den *Spanjaarden*, om de westkusten van dat werelddeel, op te zoeken en afbreuk te doen. En ook deze wateren der *stille zuidzee*, konden zij spreken, zouden van DE WITTE's dapperheid en heldenmoed getuigen. Met slechts ééne zwakbemande sloep, bood hij het hoofd aan vijf Spaansche barken, elk met honderd man bevolkt, en deed den vijand met groot verlies voor hem wijken, terwijl hij kort daarna twaalf vijandelijke schepen hielp nemen en verbranden.

Na onderscheidene proeven zijner dapperheid zoo te water als te lande hier gegeven te hebben, en zelfs zwaar gekwetst te zijn, verliet hij met de vloot de *Amerikaansche zeeën* en zette koers naar de *Moluksche* eilanden, om de oproerige *Indianen* tot onderwerping te

brengen. Ook hier handhaafde DE WITTE zijnen roem; aan het hoofd van *drie duizend* man, onder welke hij twee afdeelingen kommandeerde, ging hij op de vijanden los, streed tot zes malen toe en overwon, zoo dat deze eilanders ten spijt van de *Portugezen* en *Spanjaarden*, die hen tot oproer aangezet hadden, tot gehoorzaamheid gebragt werden. Na het voleindigen dezer taak keerde de *Admiraal* L'HERMITE met de vloot naar *Batavia*, van waar DE WITTE met eene rijke retourvloot naar het vaderland stevende, daar hij in de maand September 1626 behouden aankwam.

De steeds voortgezette oorlog tegen *Spanje*, deed de *Westindische Compagnie* in den jare 1628 eene vloot uitrusten, om, ware het mogelijk, de Spaansche zilvervloot, die uit *Amerika* verwacht werd, op te ligten.

Het opperbevel over de Nederlandsche vloot werd opgedragen aan den *Admiraal* PIETER PIETERSZOON HEIN, bij verkorting PIET HEIN genaamd, en in deze vloot werd DE WITTE als *kapitein* en *raad* op het schip van den *Admiraal* geplaatst.

In zee geloopen zijnde, kruisten zij eenen geruimen tijd, zonder iets te ontdekken, zoo

dat zij aan het verkrijgen van den gezochten schat begonnen te wanhopen. Dan, op zekeren morgen ontdekten zij op eenen afstand van slechts drie mijlen een zeilend schip; oogenblikkelijk stapte DE WITTE met toestemming van den *Admiraal* in zijne sloep, roeide met verdubbelde snelheid naar het onbekende vaartuig, tastte het stoutmoedig aan, en nam de Spaansche bark, niettegenstaande dezelve zijne sloep in verdedigingskracht verre overtrof; kort daarna verscheen de zoo lang verwachte zilvervloot, die zonder eenigen tegenstand genomen werd. Het lijdt geenen twijfel, of deze rijke overwinning was het gevolg van de WITTE's dapperheid; had onze held de genoemde bark niet genomen, de *Spanjaarden* zouden gewaarschouwd zijn, en de zilvervloot ware niet opgedaagd, maar gewis den *Nederlanderen* ontsnapt.

Bij zijne terugkomst in het vaderland, verwisselde DE WITTE de dienst bij de *West-Indische kompagnie* met die van den Staat; maar door den kort daarop gevolgden dood van den dapperen PIET HEIN, den voornaamsten beschermer van DE WITTE, verliet deze de dienst, om als een ambteloos burger in den *Briel* te wonen.

Gedurende zijn bijna tweejarig verblijf in deze stad, was hij lid der stedelijke Regering en diaken bij de hervormde gemeente aldaar; trachtende op deze wijze zijnen stadgenooten, zoo wel in het godsdienstige als burgerlijke, van eenig nut te zijn.

Niet lang van duur was echter zijn stil en stedelijk leven; zijne uitstekende verdiensten waren bij 's Lands *Staten* niet onopgemerkt gebleven, en men begreep, dat de dappere man eenen aanzienlijken rang onder *Neêrlands* Scheepsbevelhebbers waardig was.

Toen in het jaar 1637 de moedige TROMP tot *Luitenant Admiraal* verheven werd, vergat men tevens DE WITTE niet; daar hij op denzelfden tijd tot *vice-Admiraal van Holland en Westvriesland* benoemd werd. Met dat al was DE WITTE gemelijk en onvergenoegd over de verheffing van TROMP boven hem, en het is waarlijk te bejammeren, dat hij naderhand zijne ontevredenheid door daden heeft aan den dag gelegd.

Omtrent het jaar 1638 maakte DE WITTE met een smaldeel der *Nederlandsche* vloot jagt op de *Duinkerker kapers*, die onzen koophandel en onze scheepvaart zeer belemmerden; dan-

dit was te vergeefs: onder de begunstiging van water en wind ontweek de vijand den strijd en ontkwam door de vlugt. Twee der scheepskapiteinen uit het eskader van DE WITTE beschuldigden hem van nalatigheid in het betrachten van zijnen pligt; hij werd op zijn eigen verzoek door den grooten scheepsraad met TROMP aan het hoofd onderzocht, en ook vrijgesproken; maar eenige onvriendelijke woordenwisselingen tusschen de twee vlootvoogden, vermeerderden den haat van DE WITTE tegen den waardigen TROMP nog meer.

Na den afloop van dit twistgeding begaf zich echter de WITTE, onder het opperbevel van TROMP, in het jaar 1659 op nieuw in zee; en waarlijk, de tegenwoordigheid dezer zeehelden was thans zeer noodzakelijk. Eene magtige vloot der tegen ons oorlogvoerende *Spanjaarden* was in aantogt, om eenige duizenden wreede en baldadige soldaten naar ons vaderland over te brengen. Om deze vijandelijke land- en waterbenden op te wachten, en zoo het mogelijk ware dapper te bevechten, kruisten TROMP en DE WITTE met hunne welgewapende vloten, gedurende den zomer des gemelden jaars, in het *kanaal* en den *Atlantischen O-*

staan. Na lang toeven kwam in het begin van September de groote vijandelijke land- en zeemagt opdagen, bij welke de *Nederlandsche* vloot in grootte en magt niet te vergelijken was. De bedachtzame TROMP, die, wanneer het de eer der vaderlandsche vlag gedoogde, gaarne volk en schepen sparen wilde, oordeelde het nuttig en noodig, om voor deze *Spaansche* waterkasteelen langzaam te wijken. Maar DE WITTE, een man van veertig jaren, blakende van moedig heldenvuur, verklaarde zich ronduit tegen het voornemen van zijnen oppervlootvoogd, en weigerde zijne standplaats zonder een voorafgaand gevecht te verlaten. Toen TROMP hem het gevaar zijner onderneming nadrukkelijk onder het oog bragt, antwoordde hij met geestdrift: » *Men moet bij deze gelegenheid toonen, getrouwe dienaars van het Vaderland te zijn, en met elkander leven en sterven.*" Wie doet hier geene hulde aan 's mans heldenmoed, vaderlandsliefde en goede trouw?

De moedige TROMP gevoelde de kracht en den nadruk dezer edele heldentaal, en men besloot gemeenschappelijk den vijand, hoe magtig ook, aan te vallen.

In plaats van te wijken, zeilde men de *Spaan-*

sche vloot te gemoet, en nu wierp zich DE WITTE met onnavolgbare stoutheid in het midden der vijanden. Van alle kanten werd hij door zware galjoenen omringd; zijne zeilen werden aan flarden geschoten, zijn schip werd doornageld met vijandelijke kogels, zijn achtersteven geraakte in brand; maar niets schrikte hem af; hij beantwoordde rustig het vijandelijk geschut met het donderend kanon van zijn boord, deed den vijand wijken en keerde in triomf als overwinnaar tot TROMP weder. Besmeerd en al hinkende kwam hij aan boord van den *Admiraal*, en vroeg hem op eenen hoogen toon: » *heb ik nu niet getoond, den metalen berg niet te vreezen?*"

Dit heldhaftig gevecht, gevolgd van nog onderscheidene kleine gevechten, belette den *Spanjaarden* hunne troepen te ontschepen, ja noodzaakte hen, om in de *Engelsche* havenstad *Duins* eene veilige schuilplaats te zoeken, waar zij door de *Nederlandsche* vloot ingesloten en naauwkeurig bewaakt werden.

Naauwelijks was deze zegepraal onzer zeehelden in het vaderland bekend geworden, of de *Algemeene Staten* beijverden zich, om met alle mogelijken spoed de vloot door een aan-

tal nieuwe schepen te versterken, en ter verbazing van tijdgenooten en nakomelingen, was binnen veertien dagen eene vloot van meer dan honderd schepen onder de Nederlandsche vlag vereenigd, om den vijand verderen tegenstand te bieden en het vaderland tegen zijnen euvelmoed te beveiligen.

Ja, mijne jeugdige landgenooten! *zoo maakt eendragt magt*, en *eensgezindheid geeft sterkte en vermogen*. Leest te uwer leering en ter beoefening dezer voorvaderlijke deugden het volgende dichtstukje over de

EENSGEZINDHEID.

De tras verbindt den harden steen,
Ten schutsmuur voor 't geweld;
Geen beitel klieft den kei van een,
Uit zand slechts zaamgesteld;
Het zeewier hangt uit vezels zaam,
Maar breekt der golven kracht;
De vlok groeit tot een sneeuwval aan:
Zoo maakt ook *eendragt* magt.
Ja, de *eendragt* was dier leus getrouw
Van d'aanvang van den tijd,
Bij *Babels* trotschen torenbouw
En *Neêrlands* worstelstrijd:

Zij schept uit zwakheid reuzenkracht,
En grootheid als uit niet,
En helden uit een bloô geslacht,
En Staten uit wat riet.
Men vraag het aan 't tienduizendtal,
Dat XENOPHON gebood,
Aan der *Spartanen* heldenval
En der *Waldenzen* nood:
Men speure 't na op *Wasa's* spoor
En op *Helvetie's* grond,
En merke 't op alle eeuwen door
En heel de wereld rond.
Nog houdt de *Leeuw* van *Nederland*
Zijn pijlen zaam getast,
Nog bindt ze de eigen eendragtsband
In eenen bundel vast.
Nog spoort dit ons, als 't voorgeslacht,
Tot eensgezindheid aan,
En wijst ons, in vereende magt,
Der Vad'ren gloriebaan.
Doorzoekt de wetten der Natuur
In 't uitgestrekt Heelal; —
Zij blaken van dat zelfde vuur,
Dat niet verdooven zal;
't Is harmonie en eenheidsmin
En grootheid, wat men ziet,
En, ééns gestemd tot éénen zin,
Vergaan haar werken niet.

Met de zoo evengemelde zeemagt van meer dan honderd schepen, aangevoerd door den heldhaftigen maar tevens doorzigtigen en bedachtzamen TROMP, werden de *Spaansche* zeekasteelen aangevallen, en een gedeelte van deze reusachtige schepen veroverd, verbrand en in den grond geboord. Door deze geduchte nederlaag was de vijand vernederd en verzwakt, en geene groote ondernemingen ter zee werden, sedert deze gevechten, van de zijde der *Spanjaarden* tegen ons Vaderland ondernomen.

Onze held, de dappere DE WITTE, had echter geen werkzaam aandeel aan dezen reuzenstrijd, en de eer bleef voor TROMP.

Maar hoe dit? Bezweek zijn heldenmoed? Of werd hij ontrouw aan het Vaderland?

Niets minder dan dit, maar hij deed iets, dat zijn verstand en hart, zijnen moed en zijne vaderlandsliefde eere aandeed, en ook naderhand door 's Lands hooge magten dankbaar erkend werd.

Niet verre van *Duins* was eene *Engelsche* vloot ten anker gekomen, en daar de onzen niet wisten wat de *Engelschen*, ingeval van een gevecht met de *Spanjaarden*, doen zouden, zoo

oordeelde TROMP het noodig, om een smaldeel van zijne vloot af te zonderen, ten einde een wakend oog op de *Engelschen* te houden, opdat zij onze vijanden niet te hulp zouden komen. Deze taak was aan den *Zeeuwschen* scheepsbevelhebber JAN EVERTSEN opgedragen; doch deze sloeg dit om redenen af, en toen bood DE WITTE zich uit eigene beweging aan, om dit zoo noodzakelijk werk te verrigten, hetwelk hij ook naar genoegen volbragt.

Niettegenstaande de *Spaansche vlag* meestal voor de *Nederlandsche* strijken moest en de zee ruimen, zoo hielden de *Spanjaarden* echter het sterke *Duinkerken* in bezit, en deze havenstad bleef de verzamelplaats hunner oorlogsmagt. Van daar liepen hunne kapers en andere roofschepen in en uit, om bij nacht, bij mistig weer, bij storm en hooge zeeën, onze koopvaarders aan te vallen; zij maakten alzoo de zee onveilig en bragten onzen handel veel nadeel toe.

Om dit vijandig gespuis wat te temmen, en deze stoute zeeschuimers te beteugelen, werd DE WITTE met een eskader derwaarts gezonden; en met de uitvoering van dezen last was hij de vijf volgende jaren van 1640 tot 1644 on-

afgebroken werkzaam. Dan zag men hem voor de kusten van *Engeland*, dan voor de stranden van ons Vaderland, doch meesten tijds voor de *Vlaamsche* zeehavens en vooral voor *Duinkerken*. En in dit bedrijf ontzag hij weêr noch wind, koude noch hitte, zelfs in den barsten winter bleef hij zee houden; brengende alzoo den vijanden veel nadeel en onzen handel en onze scheepvaart groot voordeel aan.

Om slechts iets van zijne heldendaden gedurende dezen tijd te noemen: zoo had hij in de maand Julij des jaars 1640 een scherp gevecht in het *kanaal;* hij streed met elf tegen dertien vijandelijke schepen en werd overwinnaar, nemende des vijands *Admiraalsschip* van vijftig stukken, en bovendien nog twee andere schepen.

In de maand Januarij des jaars 1643, bij gelegenheid, dat hij eene *Nederlandsche* Ambassade naar *Engeland* overbragt, streed onze held met drie tegen vijf vijandelijke schepen en sloeg hen op de vlugt. In de jaren 1642 en 1643 had hij onderscheidene gevechten op de kusten van *Vlaanderen*, maakte jagt op de vijandelijke fregatten en hield scheepsgevaarte.

Deze en nog meerdere bedrijven van dap-

perheid bevestigden den roem, dien DE WITTE reeds zoo regtmatig verkregen had, en hij trok bijzonder de aandacht der *Staten Generaal*. Immers *Hunne Hoogmogenden* droegen hem in 1644 het bevel op, als *Admiraal* over eene vloot van twee en veertig oorlogschepen, welke zij naar het noorden zonden, ter handhaving van den koophandel en ter vereffening van de geschillen tusschen de koningen van *Zweden* en *Denemarken*. Met de Afgezanten van *Neêrlands* Hooge magten aan zijn boord, stevende onze held naar de *Sont*, geleidende en beschermende tevens een vaderlandsche koopvaardijvloot van bijna duizend schepen. Dezen last getrouw volbragt hebbende, wendde hij den steven naar het vaderland, doch zijn verblijf was van korten duur; want in het volgende jaar 1645 werd hij op nieuw naar de *Oostzee* gezonden, gebiedende eene vloot van negen en veertig oorlogschepen, met welke hij tevens acht honderd koopvaardijschepen onder zijne bescherming nam. Gedurende zijn verblijf in de noordsche wateren, bewaarde hij, volgens den aan hem gegevenen last, de stiptste onzijdigheid ten aanzien van de met elkander oorlogende *Zweden* en *Denen*, be-

schermde en bevorderde onzen handel, en door zijne tusschenkomt werd zelfs de vrede tot stand gebragt. Geen wonder, dat 's Lands Vaderen DE WITTE hoogachtten, hem hunne hooge goedkeuring betuigden, en bij zijne terugkomst met eene gouden keten beschonken. Ook het jaar 1647 was getuige van 's mans heldenmoed en krijgskunde: een sterk gewapend en met drie honderd man *Spaansche* soldaten bezet fregat werd door hem aangevallen, veroverd en als goede prijs opgebragt. Voor *Duinkerken* bezorgde hij den *Franschen* de overwinning, en het was voornamelijk zijn bedrijf, dat deze belangrijke plaats aan de *Spanjaarden* ontweldigd en ingenomen werd.

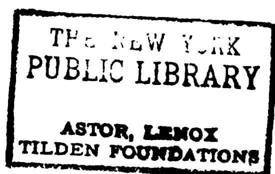
Dan, en dit moeten wij ter eere van *Frankrijks* toenmaligen Koning opmerken, de dapperheid van onzen Landgenoot bleef van zijnen kant niet onbeloond; met eenen brief, door zijne Majesteit eigenhandig geteekend, werd aan DE WITTE de ridderorde van *St. Michiel* geschonken, en op den 14den December des gemelden jaars werd hij door den koninklijken Resident te *'s Gravenhage*, met alle plegtigheid, den Franschen ridderstand ingewijd, en met deszelfs *decoratiën* omhangen.

H. P. Oosterhuis, del. *A. v. d. Beek, sculp.*

DE WITTE KORNELISZOON DE WITTE, vice Admiraal van Holland en Westvriesland, tot Ridder verheven.

bladz. 28.

Het geweld en de overmagt der *Portugezen* in de *Westindiën* noodzaakten de *Staten*, om de *Westindische* bezittingen door schepen en krijgsvolk te hulp te komen, en over de hiertoe bestemde vloot werd aan DE WITTE het bevel opgedragen. Oorzaken van onderscheiden' aard verhinderden echter de spoedige uitrusting der vloot; onze held klaagde hier wel over, doch werd niet gehoord; ook was de vloot, over welke hij gebieden zoude, als bestaande slechts uit twaalf oorlogschepen, niet genoeg, om de veel sterkere zeemagt, die de *Portugezen* aanvoerden, het hoofd te bieden. Toen nu DE WITTE op versterking zijner kleine vloot bleef aandringen, waren eenige Staatsleden onbescheiden genoeg om hem te vragen, *of hij nu bang voor de Portugezen was, en de vijandelijke vloot vreesde.* De beleedigde held antwoordde: » *Ik heb nooit* » *mijne partij den rug toegekeerd, ben altijd* » *een trouw dienaar van mijn vaderland ge-* » *weest, en daarin hope ik voort te varen.*"

Eindelijk verscheen de voor DE WITTE zoo lang gewenschte dag, toen hij volgens uitdrukkelijken last der *Algemeene Staten*, in de maand December, met zijne oorlogs- en trans-

portvloot het vaderland kon verlaten en naar *Brazilië* stevenen.

Na vele moeijelijkheden, door storm en tegenwind veroorzaakt, doorgeworsteld te hebben, bereikte hij de plaats zijner bestemming; doch moest daar tegen zijnen zin en wil meer dan eene maand lang werkeloos doorbrengen. Daarna werd hem toegestaan, om met zijne vloot eenen togt naar *Rio Janeiro* te ondernemen, om, ware het mogelijk, eene rijkgeladene *Portugesche vloot*, die van daar verwacht werd, op te ligten; doch buiten zijne schuld mislukte deze onderneming, waarom hij naar *Fernabuco*, den toenmaligen zetel van het *Nederlandsche* Bestuur in de *Westindiën*, terugkeerde.

In het volgende jaar 1645 wederom op zee rondzwervende, ontdekte hij in de maand September twee vijandelijke oorlogschepen; oogenblikkelijk maakte DE WITTE jagt op dezelve, want deze buit was te schoon, om die te laten ontsnappen. Hij sneed ze van de kust en de zee af, tastte hen met heldenmoed aan, en er ontstond een hevig gevecht. Een der vijandelijke schepen streek, na eenen hardnekkigen strijd, eindelijk de vlag; doch het scheepsvolk van het tweede schip ziende,

dat het zich ook zoude moeten overgeven; stak den brand in de kruidkamer, en vloog onder een donderend geluid met twee der *Nederlandsche* schepen in de lucht, wordende er van driehonderd en vijftig manschappen, slechts vier aan den dood ontrukt. Onder dit alles bleef onze held zeer bedaard, en zijne tegenwoordigheid van geest, was mede eene der oorzaken, dat hij met zijn schip niet mede in de lucht vloog, maar behouden bleef.

Weinig tijds na dit voorgevallene, daagde eene *Nederlandsche* landingsvloot uit het *Recif* op; DE WITTE snelde aanstonds ter hulp, en onder de bescherming van zijn geschut werden de troepen niet verre van de *Bahia* aan land gezet. Dit krijgsvolk rigtte weinig van belang uit, en echter moest DE WITTE met zijne vloot zich omtrent eene maand in de nabijheid dezer plaats ophouden.

Hier lag nu de zoo werkzame held, geheel werkeloos, en dat in eenen tijd, toen zich de voordeeligste gelegenheid aanbood, om den vijand te bestrijden en goeden buit te maken. Daarenboven had hij aanhoudend met geweldige stormen, hooge zeeën en zware stroomen te kampen, die hem en de zijnen dikwijls in

levensgevaar bragten; onze nadenkende lezers kunnen ligt begrijpen, hoe een man als DE WITTE onder dit alles moet gesteld zijn geweest.

Van nu af aan geraakte Neêrlands vlootvoogd in moeijelijke en voor hem zeer onaangename omstandigheden: er ontstonden groote oneenigheden tusschen hem en de regering van *Braziliè*; men weigerde hem versche levensmiddelen voor de zieken en gekwetsten te geven. Van hier, dat hij in eenen brief aan *Hunne Hoogmogenden* de volgende merkwaardige woorden schreef: » Zoo de geringste slaaf, ja een hond op het *Recif* » ziek was, zoude er meer zorg voor gedragen worden tot derzelver herstelling, dan » wel voor eenen *Admiraal* met zijn volk » alhier gedaan wordt, waaruit de genegenheid te onswaarts kan gekend worden." Daarenboven waren, door het aanhoudend kruisen langs de gevaarvolle kusten van *Braziliè*, zijne schepen zeer reddeloos geworden, en binnen kort ontbrak het hem en den zijnen genoegzaam aan alles. Ten einde uit dezen nood gered te worden, verzocht DE WITTE aan de Hooge regering van *Braziliè*, om voor eenigen tijd naar het vaderland te-

ring te mogen keeren; opdat hij zijne schepen, waarin de *worm* reeds gekomen was, herstellen mogt, nieuwe levensmiddelen innemen, en dan, wèl versterkt, de volkplanting te hulp komen. Eerst werd hem zijn verzoek afgeslagen, doch op eene herhaalde bede eindelijk toegestaan.

Nu maakte zich DE WITTE tot de afreis gereed, en zijne half uitgehongerde schepelingen juichten van blijdschap.

Dan, welk eene onaangename teleurstelling! toen alles in behoorlijke orde was, en de steven naar het verlangde Vaderland stond gewend te worden, werd het gegeven verlof om te vertrekken weder ingetrokken, en hij werd genoodzaakt, om tegen wil en dank te blijven. Onze held gaf echter den moed niet op; hij hervatte zijn aanzoek bij de Regering en drong hetzelve met nieuwe redenen aan; maar alles was te vergeefs, hij werd niet gehoord, en moest in zijnen bedenkelijken toestand met schepen en volk blijven liggen.

De *Admiraal* had reeds meermalen door onderscheidene brieven zijnen toestand in het Vaderland bekend gemaakt, maar nu wendde hij zich in vollen nadruk tot de *Algemeene Sta-*

ten en bragt *Hunne Hoogmogende* onder de aandacht, dat de bestemde tijd van zijne dienst reeds lang verloopen was; dat hij en zijn volk aan alles gebrek hadden; dat de voornaamste schepen gevaar liepen om geheel onbruikbaar te worden; dat het luchtsgestel zijne gezondheid verzwakt had; dat zijne vrouw overleden was, hem nalatende zes nog alle onmondige kinderen, om welke redenen hij 's lands *Staten* ootmoedig smeekte, hem en zijne vlotelingen naar het Vaderland te doen wederkeeren.

Wie uwer, mijne jeugdige lezers! zal nu niet denken, dat DE WITTE's regtmatige klagten gehoord, en de billijkheid van zijn verzoek erkend werd? En wie twijfelt eenen oogenblik, of hij verlaat, met verlof der *Staten*, een gewest, hetwelk (volgens DE WITTE's eigene getuigenis) niet waardig is, dat een eerlijk man aldaar zijn leven eindigt.

Dan helaas! hij werd in het Vaderland zoo min als in *Brazilië* gehoord; het was als of hij niet geschreven, niet geklaagd had.

Toen nu de nood ten top gestegen was, deed de vlootvoogd nog eene derde en laatste poging, om de *Brasiliaansche* bewindhebbers over

te halen, hem naar het Vaderland te laten trekken, en toen deze in hunne weigering volhardden, deed hij een nieuw voorstel. Hij verklaarde te zullen blijven, indien zij hem borg wilden stellen voor de schade, welke door een langer vertoeven aan de schepen zoude toegebragt worden. En dit voorstel was billijk, daar de *Staten* hem uitdrukkelijk de zorg voor het behoud en den welstand der vloot hadden opgedragen. Maar ook hier na werd niet gehoord; en hij ontving slechts tot antwoord een vernieuwd bevel om te blijven. Nu ontstak de toorn van den zoó lang getergden en bijna tot het uiterste gebragten held; daar men hem niet wilde helpen, meende hij het regt te hebben, om zich zelven en de zijnen te redden. Hij besloot op eigen gezag de kust van *Brazilië* te verlaten en met twee zijner schepen naar *Holland* te vertrekken, ten einde in eigen persoon de gansche toedragt der zaken aan 's lands Hooge magten bekend te maken, en dit voornemen bragt hij dadelijk ten uitvoer. Na het doorworstelen van vele gevaren, kwam hij met zijne twee bijna reddelooze schepen, en uitgeteerde schepelingen den acht en twintigsten April 1650 in-

het *Goedereesche gat* binnen, en van daar spoedde hij zich over land naar *'s Gravenhage*, om daar, zoo hij hoopte, zijne belangen en die zijner vloot te bevorderen. Dan helaas! hier vond hij alles tegen zich: de bewindhebbers der Westindische kompagnie, de *Algemeene Staten*, ja ook de Stadhouder WILLEM II, allen waren op DE WITTE zeer verstoord, daar hij op eigen gezag den zoo belangrijke en aan hem toevertrouwden post had verlaten. En in waarheid, zijn vertrek had ook de nadeeligste gevolgen; er ontstond oproer op de vloot, de achtergelatene schepen volgden zijn voorbeeld en keerden naar het Vaderland terug, en de geheele kolonie lag nu voor den vijand open.

Spoedig ondervond onze held de voor hem noodlottige gevolgen der zoo algemeene misnoegdheid over zijn gehouden gedrag: naauwlijks had hij aan de Vergadering, voor welke hij geroepen was, opening van zijne zaken gegeven, of alles kreeg voor hem een donker aanzien. Op last der *Algemeene Staten* en van wege zijne *Hoogheid* den Stadhouder, werd hij naar de *Voorpoort* gebragt en aldaar gevangen gezet; te gelijk werd er eene Regtbank benoemd, om als regters over hem te zitten,

zijne zaken te onderzoeken, hem te ondervragen, zijn gehouden gedrag te beoordeelen en een vonnis over hem uit te spreken.

Ik zal u, mijne jeugdige lezers! niet vervelen, met een omstandig verhaal der twisten, die er uit hoofde der benoeming van deze Regtbank ontstaan zijn, tusschen de *Algemeene Staten* en de *bijzondere Staten* van de provincie *Holland*; maar alleen aanmerken, dat DE WITTE van den zevenden Mei tot den dertigsten dier maand op de *Voorpoort* gevangen bleef, en vervolgens op last van den Stadhouder naar zijne voorheen betrokkene herberg werd terug gebragt, maar tevens op het zorgvuldigst bewaakt. Dit veranderde ja wel eenigzins den uiterlijken toestand van den gevangenen *Admiraal*, maar verbeterde zijn lot niet; want door de aanhoudende twisten over de bevoegdheid zijner regters, bleef zijne zaak onaangeroerd, en na dat hij drie maanden als een gevangen man in zijne herberg had doorgebragt, werd hij weder naar de *Voorpoort* gebragt, en aldaar in de Ridderskamer als gevangene bewaard. Na lang talmen werd het proces of regtsgeding over zijne zaak aangevangen en voortgezet;

men onderzocht de gevangene over *twee honderd en vijftig* punten; maar hij bleef niet in gebreke, op de daaromtrent gedane vragen met zijne gewone rondheid te antwoorden. Het duurde echter eenige maanden eer de *Fiscaal* (de *Procureur Crimineel* zouden wij zeggen) eene akte van beschuldiging tegen hem konde inbrengen. Eindelijk verscheen dezelve op den twaalfden December des jaars 1650. Hier werd hij beschuldigd van een strafwaardig pligtverzuim; van ongehoorzaamheid aan de Hooge Overheid; van het trouweloos verlaten van zijnen post, van het blootstellen der volkplanting aan den inval der vijanden enz. enz. En de Heer JAKOB DE SILLA eindigde met den eisch: *Van den dood en de verbeurdverklaring der goederen van den gevangenen.*

Waarlijk geene kleinigheid, en een man, minder dan DE WITTE, zoude hier welligt bezweken zijn. Op zijn herhaald verzoek verkreeg hij nu vrijheid, om met eenige regtsgeleerden over zijne belangen te spreken, en vier Advocaten namen zijne zaak ter verdediging op zich, met dat gelukkig gevolg, dat hij binnen weinig tijds op vrije voeten werd gesteld.

Het was op den zestienden Februarij des jaars 1651, dat zijne regters uitspraak deden: aan den *Fiscaal* werd den eisch des doods tegen DE WITTE ontzegd, als mede de verbeurdverklaring van 's mans goederen, en zijn vonnis vorderde alleen, het inhouden van zijne inkomsten als *Admiraal*, sedert zijn vertrek van *Brazilië*, en het betalen der onkosten van zijne gevangenis en regtspleging. Voor het overige werd de held ontslagen, in zijne eer hersteld en in het vervolg overeenkomstig zijne waardigheid behandeld. Ook moeten wij zijne regters hulde doen, die met onpartijdigheid, billijkheid en gematigde regtvaardigheid in deze moeijelijke zaak handelden; ja wel den strengen eisch van den *Fiscaal* afwezen, maar evenwel, op de zachtst mogelijke wijze, den beklaagden de gevolgen zijner onbedachtzaamheid deden ondervinden.

Leert, mijne jeugdige landgenooten! uit de lotgevallen van DE WITTE, voor zoo verre wij dezelve reeds beschouwden, het wisselvallige van 's menschen leven, het onbestendige van aardschen voorspoed, het vergankelijke van al het ondermaansche, en hoe gelukkig de mensch is, die met een onschuldig hart op Gods va-

derlijke voorzienigheid mag hopen en vertrouwen; want God is onveranderlijk.

Rustloos rent de tijd daar henen,
niets beperkt hem in zijn' vaart:
Wat wij heden zien gebeuren,
is in korten tijd verjaard.
Op het puin der eeuwen rollen
maanden, jaren, zonder tal;
In 't verleden keert eens 't heden,
en wat nog gebeuren zal.
Niets is voor zijn' invloed veilig,
onweêrstaanbaar is zijn' kracht:
Marmer, trotsche koningskroonen,
niets op aard weêrstreeft zijn' magt.
Met zijn even grijzen broeder,
met zijn tegenbeeld, den dood,
Zwaait hij overal den rijksstaf,
waar nog nooit de mensch gebood.
Neen! de mensch, hoe groot in waarde,
staat ook onder hun gebied;
Hij zij bedelaar of koning,
tijd of dood ontzien hem niet.
Of, zou hij, de zoon der aarde,
zou het Adamskind weêrstaan,
Wat de Godheid eens bepaalde?
zou het tijd of dood ontgaan?
Ziet den mensch! wat is zijn leven?
slechts een droom, een waterblaas,

En zijn' kracht, wat is die meerder,
dan een schim, een nietig waas.
Maar, te midden van de stormen,
die de kolk des noodlots blaast,
Hoe de levens-zee moog' bruisen,
hoe de golfslag woedend raast,
Leeft er toch een liefdrijk Vader,
leeft er een almagtig God,
En zijn aanzijn schenkt ons vreugde,
sterkt ons in het droevigst lot.
Voor zijn zetel bukt de wereld,
bukt de mensch in 't stof ter neêr,
En zijn' hand, hoe zwaar ze ook treffe,
is zij niet van God den Heer?
Treedt dan moedig door dit leven;
paart het willen met 't verstand,
Waar de weg ook heen moog' loopen,
gij gaat aan uws Vaders hand.
Veilig onder zijn geleide,
schaadt de grootste ramp u niet,
Zal geen vijand u beloeren,
wijl zijn oog op alles ziet.

Gedurende het verblijf van onzen *Admiraal* in de *West*, en in zijne gevangenis, waren er oneenigheden ontstaan tusschen *Engeland* en de Republiek der *Vereenigde Nederlanden*, en de handelwijze van den zoogenaamden

Engelschen Protector OLIVIER CROMWEL maakte den oorlog onvermijdelijk.

Men wapende zich van wederzijden met inspanning van alle krachten : groote oorlogsvloten verschenen er op den oceaan, sterkgewapende waterkasteelen bedreigden onze kusten, en het scherp gevecht tusschen den dapperen TROMP en den *Engelschen Admiraal* BLAKE had het oorlogstooneel geopend (1).

In dezen geweldigen strijd tusschen de toenmaals twee magtigste zeemogendheden van *Europa*, trad DE WITTE na zijne vrijstelling op nieuw de oorlogsbaan in, en kenmerkte zich als eenen der dapperste handhavers van de eer en vrijheid des Vaderlands.

Bij afwezigheid van TROMP, tegen wien men ongegrond misnoegen had opgevat, werd het bevel over de vloot aan DE WITTE en tevens ook aan DE RUITER opgedragen.

Na dat onze held reeds in September van

(1) Deze geduchte zeeslag, van welken niet TROMP, maar BLAKE de eerste aanlegger was, vinden mijne lezers *in de Levensbijzonderheden van* TROMP *en* WASSENAAR, bladz. 40—44. Bij den uitgever dezes.

het gemelde jaar 1651 met twee schepen in de *Noordzee* gekruist en op onderscheiden vijandelijke vaartuigen eene gelukkige jagt gemaakt had, geleidde hij in de maand Mei des volgenden jaars 1652 een aanzienlijk aantal koopvaardijschepen, uit de *Oostindië* komende, binnen de haven hunner bestemming.

Nadat de *Nederlandsche* vloot, eerst onder den *Admiraal* DE RUITER eenen heftigen kampstrijd tegen de *Engelschen* had afgelegd, kwam de beurt ook aan DE WITTE, die nu toonde, dat hem het vechten nog niet vergeten was. Op den achtsten October ontmoette hij den *Engelschen* vlootvoogd BLAKE, die het bevel voerde over eene van alles rijkelijk voorziene scheepsmagt, ten getalle van drie en zeventig welbemande schepen. Zoodra DE WITTE de vijandelijke vloot, hoewel veel magtiger dan de zijne, ontdekte, verzamelde hij zijne schepen, door harden wind van elkander verwijderd, bijeen, en maakte de noodige schikkingen om den vijand af te wachten. Toen men hem op het Admiraalschip niet ontvangen wilde, stapte hij aan boord van een ander schip, daar het zijne niet zwaar genoeg was, om tegen het sterkgewapende waterkas-

teel van den *Engelschen Admiraal* te strijden. Aan het hoofd zijner in slagorde geschaarde vloot, zeilt de moedige DE WITTE op den vijand af, en verduurt, schoon slechts door weinige dappere scheepsbevelhebbers gevolgd en ondersteund, den hardnekkigsten tegenstand, gevolgd van wederkeerige aanvallen. Zijn schip werd aan zeilen, masten, touwwerk en rondhout zwaar beschadigd, en in weinig tijds lag hij geheel reddeloos, onbekwaam om over den eenen of anderen boeg te wenden. Met onverschrokken moed beantwoordde hij evenwel het kanonvuur der *Britten*, door welke hij van alle kanten omringd was. Van den aanvang des strijds tot aan den ondergang der zon, zag hij niets dan rook, vuur en vijanden; en onder dat alles handhaafde hij de eer der vaderlandsche vlag en zijnen eigenen roem. Intusschen spreidde de vale nacht zijne vleugelen over de oppervlakte van den ruimen *Oceaan*, en de duisternis maakte een einde aan dit vuur- en bloedtooneel. Maar naauwelijks had de zon op nieuw de oosterkim bereikt, of onze held riep, in de schemeringen van den dageraad, zijne scheepsbevelhebbers bijeen, ten einde

hun de noodige bevelen te geven, tot eenen te hervattenen strijd.

Het gevecht mogt echter niet hervat worden, zonder eerst den scheepsraad gehoord te hebben. DE WITTE vol vuur en moed, stelde aan de leden van den raad voor, om zoo spoedig mogelijk eenen tweeden slag te leveren, en den vijand de zee te doen ruimen; dan de *Vice-Admiralen* DE RUITER en EVERTSEN, die in moed aan hem gelijk, maar in doorzigt en bedachtzaamheid boven hem verheven waren, rieden deze onderneming ten sterkste af; van oordeel zijnde, dat het veiliger was den vijand af te wachten dan dien op te zoeken, en dezen raad werd opgevolgd. Met ongeduld verbeidde de oppervlootvoogd de komst van BLAKE, die eerst laat in den namiddag kwam opdagen, maar hoewel ook zijne magt zeer verzwakt was, echter regelregt op de onzen aanzeilde.

Nu stond DE WITTE aan het hoofd zijner dappere strijdgenooten, weerde den indringenden vijand af, en verijdelde de oogmerken der *Britten*, die niets minder dan de geheele vernieling der *Nederlandsche* vloot ten doel hadden. Dan, hoe moedig door velen ook werd

gestreden, de vernieuwde trouweloosheid en lafhartigheid van sommige kapiteinen, die wederom het vuur ontweken, maakte het voor DE WITTE noodzakelijk om voor den vijand af te trekken. De terugtogt geschiedde al vechtende en zeer regelmatig, zoodat de vloot behouden binnen kwam: onpartijdige ooggetuigen en deelgenooten van dezen zeeslag verzekeren, dat, ingevalle DE WITTE door al zijne onderhoorigen was bijgestaan, de overwinning aan zijne zijde zoude geweest zijn; nu moest onze held zich vergenoegen met de bewustheid, dat hij zijnen pligt volbragt en de vloot voor eene geheele vernieling bewaard had. Men erkende nu ook zijne goede trouw voor het Vaderland, en niemand miskende zijne dapperheid, waarom hij bij voortduring op 's Lands vloot bleef.

Nadat de *Nederlandsche* vloot nu tot tweemaal toe met de *Engelschen* was slaags geweest, eerst onder den *Vice-Admiraal* DE RUITER tegen ASKUE en daarna onder DE WITTE tegen BLAKE, ondervond men al spoedig het gemis van den edelen, moedigen en bij het scheepsvolk algemeen geliefden TROMP, en hij werd door 's Lands *Staten* op nieuw aange-

zocht tot het opperbevel over de vloot, welke men eerdaags in zee wilde zenden. De geheele bevolking der vloot juichte van blijdschap, toen het bekend werd, dat TROMP, die zij hunnen *bestevader* noemden, weder op de vloot kwam. Onder hem kommandeerden, behalve de *Vice-Admiralen* JAN EVERTSEN, MICHIEL DE RUITER en PIETER FLORIS, ook onze DE WITTE, die met de genoemde helden eenen gelijken rang verkreeg. Hoewel onze held kort na zijne terugkomst in het Vaderland door eene ziekte werd aangetast, zoodat zijne gezondheid kwijnde, vervoegde hij zich echter op de vloot, om zijnen *Opper-Admiraal* te volgen, het Vaderland te dienen en de vijanden te bestrijden. Doch naauwelijks de kusten verlaten hebbende, nam zijne ziekte zoodanig toe, dat hij gedrongen werd de vloot te verlaten en zich naar het vaste land te doen brengen, om de hulp der geneeskundigen in te roepen, welker pogingen dan ook gelukten, zoodat zijne gezondheid spoedig herstelde. Bij het eerste gevoel zijner vernieuwde gezondheid en herkregene krachten, spoedde DE WITTE zich naar de vloot, nam het bevel over het aan hem toevertrouwde

smaldeel van dezelve op zich, en had het genoegen, eene aanzienlijke retourvloot koopvaarders vrij geleide te bezorgen.

Het merkwaardig jaar 1653 leverde nieuwe oorlogstooneelen op, daar *Engeland*, wel verre van vredesgezind te zijn, den oorlog met alle geweld doorzette, waarom TROMP reeds in het begin van Januarij met eene vloot van drie en zestig oorlogschepen in zee stak. Ook nu had DE WITTE het gebied over een gedeelte van dezelve, en woonde den tweedaagschen zeeslag bij, welke den twaalfden en dertienden Junij tegen de *Engelschen* voor *Nieuwpoort* geleverd werd. In deze bloedige gevechten gedroeg hij zich, gelijk altijd, als een' man van eer; hij stond TROMP getrouw bij, en gaf den heldhaftigen raad, om den vijand op den derden dag bij vernieuwing aan te vallen. » *Heer Luitenant-Admiraal!*" dus sprak hij tot TROMP, » *aftrekken dat is gaan loopen, en* » *daartoe hebben wij nog geene reden; wij moes-* » *ten digt in een sluiten, den vijand gelijker-* » *hand aanvallen en als trouwe dienaars, tot* » *den laatsten toe, leven en sterven.*" Met dat al gebood de voorzigtigheid om ook ditmaal te wijken; wegens de zwakheid der vloot, de

blooöhartigheid van eenige scheepskapiteinen en de overmagt der *Engelschen.* De aftogt was echter geen lafhartig vlugten, maar een langzaam en zeer geregeld afzakken naar de vaderlandsche kust; want DE WITTE en zijne dappere medestrijders waren als eene ondoordringbare borstwering tegen het geweld der vijanden, die nu te vergeefs de *Nederlandsche* vloot van den vasten wal zochten af te snijden.

Zoodra de Hoofdbevelhebbers aan land waren gekomen, wendden zij zich tot de *Algemeene Staten*, en gaven verslag van den zwakken toestand der vloot, met betuiging, dat zij het, zonder versterking, tegen de veel magtiger vijanden niet konden volhouden.

Hoort nu, en bewondert met mij, jeugdige lezeren! de rondborstige taal van onzen kloekmoedigen DE WITTE in de vergadering der *Staten* van *Holland.* » *Wat baat het, dat ik* » *zwijge? Ik sta hier vóór mijne opperheeren.* » *Ik mag, ja moet het zeggen, de Engelschen* » *zijn meester over ons, en derhalve ook over* » *de zee.*" Deze mannelijke taal, bevestigd en aangedrongen door zijne mede vlootvoogden, had de gewenschte uitwerking; de vloot werd krachtdadig versterkt, en DE WITTE vertrok op

hoog bevel naar *Texel*, om ook aldaar nog eene nieuwe vloot van zes en twintig oorlogschepen in gereedheid te brengen, hetwelk door hem met den meest mogelijken spoed verrigt werd.

De *Admiraal* TROMP liep met de op nieuw versterkte vloot uit de provincie *Zeeland* in de *Noordzee;* maar men oordeelde het teregt noodzakelijk, dat ook DE WITTE en zijne vloot uit *Texel* zich met hem vereenigde. De *Engelschen*, die van dit alles onderrigt waren, zochten de vereeniging dezer beide vloten op alle mogelijke wijzen te verhinderen, en alle pogingen, die van TROMP's kant tot de gewenschte vereeniging werden aangewend, waren vruchteloos.

Zoodra nu DE WITTE, door het gedonder der kanonnen, de nabijheid van TROMP met zijne vloot vernomen had, besloot hij, het kostte wat het wilde, ook zijne schepen te doen uitloopen en zich met TROMP te vereenigen.

Maar nu ondervond hij eene groote zwarigheid: de elementen waren tegen hem in oproer; wind en water waren hem vijandig; de noordweste wind stormde tegen de kusten, en joeg de bruisende golven hoog op tegen de

vaste stranden. Geen zeeman durfde naar buiten, en de loodslieden verklaarden eenparig, geenen moed te bezitten, bij zulk eenen ongunstigen wind, de vloot zeewaarts te brengen. Maar, jeugdige lezers! wat vermag een ervaren zeeman niet, wanneer hij door dapperheid en opregte vaderlandsliefde bezield is? Onze moedige en ervarene DE WITTE had gesproken; de gereed liggende vloot moest in zee, en hij wilde aan het hoofd van dezelve met TROMP vereenigd zijn, om gemeenschappelijk de vijanden des vaderlands te bestrijden. *Eölus* mogt stormen en *Neptunus* woeden, hij nam op zich, *zelf* de vloot van de reede naar zee te geleiden, en niet alleen vlootvoogd, maar ook loods en stuurman te zijn (1). Het uitbrengen der vloot was natuurlijk het werk van den nacht, ten einde door den vijand niet

---

(1) *Eölus* en *Neptunus* waren twee denkbeeldige Goden der oude heidenen; de eerstgenoemde was, naar hunne meening, de *God der winden*, en de andere had het *gebied over de zee*. Hoe veel gelukkiger dan die blinde heidenen zijn wij, die beter onderrigt zijn, en weten, dat er *één God*, *één Heer* des Hemels en der Aarde is!

verhinderd te worden, maar het was in waarheid een gevaarvolle nacht; de bakens waren ter misleiding van den vijand weggenomen, een ongunstig getijde viel in den middernacht, een zware wind vergezeld van sterke regen verduisterde het bleeke licht der volle maan, hetwelk hem anders dienstbaar konde zijn. In weêrwil van al deze ongunstige omstandigheden stapte DE WITTE met een rustig gemoed aan boord, gaf aan ieder scheepsbevelhebber zijne orders, en zond een genoegzaam aantal scheepsbootjes en schuiten, met lantaarnen en fakkelen voorzien, zeewaarts, om voor bakens en wegwijzers te dienen.

Door deze weldoordachte voorzorg ontweek hij de ondiepten, de banken en klippen, wees den veiligen weg aan de vloot, en bragt dezelve, tot verbazing van elken zeeman, behouden in de volle ruimte.

En wat nu? Leest maar verder, mijne jeugdige vrienden! en bewondert andermaal de dapperheid van onzen ervarenen zeeheld; ik zal hier eenen vaderlandschen geleerde omtrent onzen DE WITTE voor u laten spreken.

» Langs eenen omweg geleidde hij zijne sche-
» pen den volgenden dag in de nabijheid van

» TROMP, met wien hij zich, tot blijdschap van
» alle vlotelingen, vereenigde. Nu werd alles
» in gereedheid gebragt, om den vijand slag
» te leveren. Het was in den morgen van den
» tienden van Oogstmaand (Augustus) des
» jaars 1653, dat het sein tot den aanval ge-
» geven werd. Met vereenigde krachten breekt
» men op de *Britten* in, men doorboort der-
» zelver rangen, en wendt zich tot viermalen
» in derzelver gros om. Vreesselijk was de
» strijd. Het was of Hemel en Aarde zouden
» vergaan: zoo sterk was het gekraak der sche-
» pen, zoo geweldig het gekletter van het ge-
» weer, zoo dof het donderend geknal van het
» geschut. *Holland* daverde op zijne grond-
» vesten, door geheel *Nederland* klonk de stem-
» me des doods. Maar te midden van de ui-
» terste inspanning onzer helden, was het aan
» het *Vaderland* niet vergund, de kloekmoe-
» digheid zijner dappere voorvechters door ge-
» luk te zien bekroonen."

» TROMP sneuvelde, JAN EVERTSEN en DE RUI-
» TER waren, door groote schade, genoodza-
» zaakt in de *Maas* te wijken. Nu kwam de
» last van het gevecht geheel op DE WITTE aan.
» Ware hij door allen naar eisch bijgestaan,

» eene luisterrijke overwinning zou bevochten
» zijn geworden, maar, gelijk te voren, verlie-
» ten velen trouweloos de vlag, en slechts wei-
» nigen handhaafden met hem de eer van *Ne-*
» *derland*. Reeds van den beginne af aan,
» had onze held uitstekende blijken van moed
» gegeven: aan het hoofd van zijn smaldeel
» was hij meermalen op den vijand ingestort,
» en had zich met roem overladen. Doch
» toen TROMP gesneuveld was, toen de twee
» dapperste voorvechters den strijd hadden
» moeten verlaten, toen het bevel der vloot
» op hem gekomen was, en velen, eer en pligt
» vergetende, de vlugt kozen; toen eerst toonde
» DE WITTE regt, wie hij was. Met zes of ze-
» ven kloeke medehelpers wederstaat hij het
» geweld van de gansche magt des aandrin-
» genden vijands: hij wijkt, omdat hij al-
» leen met weinigen de groote overmagt der
» *Britten* niet kan bedwingen, maar hij wijkt
» allengs, niet als een vlugteling, maar vech-
» tende, hij wacht van tijd tot tijd den drom
» der vijanden af, wijst dezelve telkens terug
» en stuit hun geweld.

» Zijne onverschrokkenheid boezemt ontzag
» in, ten laatste verlaat de vijand de *Nederland-*

» *sche* vloot, en DE WITTE draagt de onster» feliјke eere weg, 's lands zeemagt in het » uiterste gevaar behouden, en de eer van » den staat gehandhaafd te hebben.

» De reddeloosheid der vloot stond niet toe, » langer zee te bouwen, en DE WITTE liep den » volgenden dag in *Texel* binnen" (1).

Kort na den heldendood van TROMP, hadden 's lands *Staten*, om in de eerste behoeften te voorzien, den *Zeeuwschen Vice-Admiraal* JAN EVERTSEN tot Oppervlootvoogd benoemd; doch hier tegen was DE WITTE volgens zijn driftig gestel in het harnas, en verklaarde maar ronduit, dat hij, een *Vice-Admiraal* van *Holland*, onder de bevelen van eenen *Zeeuwschen* vlootvoogd niet staan wilde.

De meer bezadigde EVERTSEN, niettegenstaande hij zijne aanstelling had, gaf toe, en de *Algemeene Staten* droegen aan DE WITTE het

---

(1) Verhandelingen en onuitgegevene stukken, betreffende de geschiedenis der *Nederlanden.* Door Mr. J. C. DE JONGE, *Subsituut Archivarius van het Rijk.* I. deel, bladz. 184 en 185. Te *Delft*, bij de Wed. J. ALLART, 1825. Een boek, dat wij allen beminnaars onzer vaderlandsche geschiedenis aanbevelen.

tijdelijk bewind over de vloot op. Hij liep dan nog in hetzelfde jaar met eene op nieuw versterkte vloot in zee, begeleidde een groot aantal koopvaarders, en bragt eene rijke *Oost-indische* retourvloot gelukkig binnen de haven harer bestemming. Bange was hem echter het laatste gedeelte dezes jaars, daar hem uitdrukkelijk geboden werd, om met zijne vloot zee te houden, met verbod om niet in *Texel* of eenige andere haven binnen te loopen.

De witte was niet zonder redenen beducht voor de vloot, wijl de winter op handen was, en het omstuimige weder weinig goeds voorspelde. Hij deed daarom herhaalde aanzoeken bij de *Algemeene Staten*, om te mogen binnenloopen, dan dit was te vergeefs; zijne dringende verzoeken werden afgeslagen en hij moest in zee blijven.

Maar het duurde niet lang of men ondervond de nadeelige gevolgen dezer stijfhoofdigheid; een woedende storm van drie dagen overviel de vloot, en tastte dezelve met zulk een geweld aan, dat eenige schepen vergingen, een nog grooter aantal zwaar beschadigd werd, en de witte met zijne overige schepelingen in groot levensgevaar geraakte.

Tegen het einde dezes jaars, terwijl DE WITTE met zijne vloot voor de kusten kruiste en in de *Noordzee* omzwierf, werd er ter vergadering van *Hunne Hoogmogende* ernstig geraadpleegd over de benoeming van eenen waardigen opvolger van den onlangs gesneuvelden TROMP. Onze DE WITTE, die bekwaamheid en moeds genoeg bezat, om den dapperen TROMP op te volgen, trok wel de aandacht der *Staten* tot zich, doch 's mans stuurschheid in den omgang en heerschzucht in het geven van bevelen, hadden hem, zoo als wij reeds vernomen hebben, den haat en afkeer van een groot gedeelte des scheepsvolks op den hals gehaald, hetwelk daarom onder hem niet dienen, en ook dikwijls niet vechten wilde. Van hier, dat men DE WITTE moest voorbijgaan, en besloot het hooge ambt van *Luitenant Admiraal* op te dragen aan eenen persoon, die, zoowel ten opzigte van zijne afkomst en zijn goed gedrag, als ten aanzien van zijne verdere bekwaamheden, in de algemeene achting en het vertrouwen des volks deelde.

Uit dien hoofde vestigden de *Staten* het oog op eenige der zonen van den dapperen MAURITS; maar deze prinsen wezen die aanbieding

van de hand, met betuiging, dat zij geenen lust in de zeedienst hadden. Nu bepaalde zich de keus der vergadering tot den Heer JAKOB VAN WASSENAAR, Heer van *Opdam*, die onder zekere voorwaarden het bevel der vloot op zich nam. (1)

Hoe zeer deze verkiezing der *Staten* DE WITTE tegen de borst moest zijn, is ligtelijk te denken, echter onderwierp hij zich in dit geval, en gehoorzaamde in het vervolg al de bevelen van zijnen oppervlootvoogd.

Gedurende de twee volgende jaren 1654 en 1655 genoot onze held eenige verademing van zijn aanhoudend zee-zwerven, daar er op den Oceaan niets van belang voor hem te verrigten was. Hij keerde daarom tot zijne, naar hem verlangende huisgenooten terug, om zich in hun midden te vermaken, en verblijdde alzoo eene moeder met haar groot aantal kinderen. Dan kort van duur was voor DE WITTE dit huisselijk genoegen, deze kalme rust en vaderlijke vreugde; de *Voorzienigheid* ontsloot voor hem eenen donkeren en moeijelijken weg,

(1) Vergelijkt *het leven van* TROMP en WASSENAAR. bladz. 137–142. Door ons te voren reeds aangehaald.

op welken hij al zijnen moed en zijne standvastigheid noodig had, om staande te blijven. De onverbiddelijke dood, die niets ontziet, had hem reeds twee echtgenooten ontroofd, en nu trad deze koning der verschrikking ten derden male in zijne vreedzame woning, en ontrukte hem ook zijne derde en laatste echtvriendin. Eerst had hij in 1631 eene geliefde ANNA beweend; tien jaren daarna in 1641 betreurde hij eene teederbeminde HILSONDA, en nu, na verloop van dertien jaren, in 1654, schreide hij bij het lijk zijner onvergeetbare NEELTJE, die hem in dit tranendal achter liet, met niet minder dan *elf* minderjarige en nu moederlooze kinderen, wier opvoeding en verzorging thans geheel op hem rustte. Doch deze rampen, hoe treffende ook, benamen den grooten man den moed niet; toen de stem van *Neêrlands* vaderen hem riep, was DE WITTE gereed om te hooren en te gehoorzamen.

Dit toonde onze held wederom in dat jaar; toen DE RUITER en WASSENAAR naar de *Oostzee* togen, kruiste hij met een eskader van twaalf schepen in de *Noordzee*, makende jagt op alles wat vijand heette. Terwijl het jaar 1657 niets merkwaardigs van onzen DE WITTE ople-

vert, is het volgende jaar 1658 des te meer opmerkelijk; daar hij in hetzelve zijne roemvolle loopbaan en met haar zijnen moed, zijne standvastigheid en trouw aan het Vaderland eindigde. In de maand Augustus des laatstgenoemden jaars liep hij met een aanzienlijk smaldeel schepen in zee, en had vervolgens met vele moeijelijkheden te worstelen. Op den eersten der volgende maand overviel hem een zware storm; zijne zeilen werden verscheurd, zijne masten gebroken en hij kwam in gevaar om met zijn schip te vergaan. Na nog zes dagen in grooten nood te hebben omgezworven, kwam hij den zevenden September masteloos binnen *Hekleoloetsluis* drijven.

In het midden van October toog hij nog eenmaal zeewaarts, doch liep spoedig weder binnen, om het naar de *Sont* te wenden, daar hem, in de volgende maand November, de roemvolle dood des heldhaftigen strijds wachtte.

De tusschen *Denemarken* en *Zweden* ontstane en met kracht voortgezette oorlog, rigtte op nieuws de aandacht van 's lands *Staten* naar het noorden; daar zij, en niet zonder reden, vreesden voor de belemmering van onzen zeehandel door de *Sont* in de *Oostzee*. Zij besloten

daarom nog, hoewel reeds verre in het jaar, andermaal de vaderlandsche vlaggen en wimpels in de noordelijke wateren te doen wapperen, en, wanneer het vereischt werd, het Nederlandsche krijgsmuzijk benevens het gedonder den kanonnen te doen hooren.

De *Luitenant Admiraal* VAN WASSENAAR ontving aan boord zijner vijf en dertig schepen bevel, om den kolonel PACHLER met zijne gewapende benden in te nemen, en deze troepen ter ondersteuning van *Denemarken* naar *Koppenhage* over te brengen. Ook had hij in last, den *Nederlandschen* koophandel en de zeevaart in de *Oostzee* te beschermen, en in geval het mogelijk ware, de Zweedsche vloot, meer dan vijftig schepen sterk, geheel te vernielen.

Onder het bevel van WASSENAAR kommandeerden de *Vice-Admiralen* DE WITTE en FLORISSEN, zoodat de geheele zeemagt in drie smaldeelen gesplitst was.

In het begin van de maand November verscheen de *Nederlandsche* vloot voor de *Sont*, en zeilde er op den achtsten dier maand, des avonds tusschen acht en negen uren, in de volgende order door.

De moedige *vice-Admiraal* DE WITTE, als leids-

man der vloot, met het eerste eskader vooruit; de *Luitenant Admiraal* WASSENAAR met het tweede smaldeel in het midden, en de *vice-Admiraal* PIETER FLORISSEN met het derde eskader in de achterhoede.

Allermoeijelijkst en gevaarvol was deze onderneming; want de *Zweden* waren, onder aanvoering van hunnen dapperen koning KAREL GUSTAAF, over de met ijs bedekte wateren van de *Belt* getrokken, hadden *Koppenhage* belegerd en aan wederzijden de *Sont* bezet. De togt ging tusschen de kasteelen *Kronenburg* en *Elzenburg*, ter beider zijden van de *Sont* op *Seeland* en *Schoonen* gelegen, door; zonder echter deze vestingen, volgens een oud zeegebruik, door eenige eereschoten te begroeten.

De *Zweden*, dezen stouten doortogt ziende, begonnen van hunne zijde met los kanon te schieten, maar toen deze eereschoten van den kant der voorbij zeilende vloot niet vriendschappelijk werden beantwoord, vuurden zij met scherp geschut, zonder echter iets daar door uit te werken. Zijne Majesteit de koning van *Zweden* bevond zich toen juist op het slot *Kronenburg* en was oog- en oorgetuige van den scheepsstrijd, die hier werd geleverd.

Den volgenden morgen, met de schemering van den dageraad, kwam de Zweedsche vloot, onder het bevel van den *Rijks-Admiraal Graaf* WRANGEL, uit hare schuilhoeken ten voorschijn, en de strijd nam oogenblikkelijk eenen aanvang. De *Zweedsche vice-Admiraal* BIELKENSTERN viel met zijn welgewapend eskader in volle woede op den *Nederlandschen vice-Admiraal* DE WITTE aan, die hem echter niets schuldig bleef, daar hij gezworen had, *te overwinnen of te sterven.*

Na dat hij eenen aanval van den oppervlootvoogd WRANGEL moedig had afgeslagen, riep hij, op het zien van BIELKENSTERN, tot zijne medestrijders uit: » *Ik wil aan boord wezen, ik* » *wil aan boord wezen; deze moet ons niet ont-* » *gaan!*" en in weinig tijds lag hij den *vice-Admiraal* aan boord, om hem te enteren.

Maar nu werd het onze held eerst regt bang gemaakt; want twee vijandelijke schepen, den benarden toestand van hunnen *vice-Admiraal* ziende, snelden hem ter hulp, en DE WITTE werd van alle zijden hevtig aangevallen en beschoten. Met inspanning van al zijne krachten verdedigde hij zich mannelijk tegen de overmagt, en zijne dapperheid zegevierde ook

over deze bezwaren. Het duurde niet lang of een der vijandelijke schepen vloog naast zijne zijde met een donderend geluid in de lucht, en het andere, geheel doorkogeld, moest voor hem wijken, zoodat hij nu den *vice-Admiraal* nog alleen te bestrijden had. Na nog een half uur vechtens begon het kanon op het Admiraalsschip bijna te zwijgen en het vuur aanmerkelijk te verflaauwen, zoodat het zich liet aanzien, dat DE WITTE overwinnaar zoude worden. Dan ziet een nieuw ongeval deed zich op; de twee strijdende schepen dreven al vechtende voor den stroom heenen en geraakten aan den grond; terwijl nog een ander vijandelijk schip op DE WITTE aanviel, en zijn vastsittend vaartuig onophoudelijk met kogels doorboorde.

„ In dezen toestand lag DE WITTE twee uren „ lang, van ieder verlaten, door niemand der „ *Nederlanders* ondersteund. Zijn moed ont„ zonk hem echter in dezen bangen kampstrijd „ niet; hij bleef dezelfde, die hij zoo vele „ malen had betoond te zijn, de heldhaftige „ trouwe verdediger van de eer zijns vader„ lands. Koelbloedig hield hij, met vergeting „ van eigen gevaar, zich met het uitdeelen

„ van bevelen bezig, tot dat een vijandelijke
„ kogel hem deed nederzinken. Door de zij-
„ nen ondersteund, rigtte hij zich weder op,
„ weigerde, ofschoon gekwetst, zijne stand-
„ plaats te verlaten, en voer manhaftig in de
„ verdediging van zijn doorboord schip voort;
„ maar nu wordt de held door eenen twee-
„ den kogel doodelijk getroffen, die hem plot-
„ seling doet nederstorten. Hij gevoelt, dat
„ zijn einde nabij is; doch het behoud van
„ den hem toevertrouwden bodem blijft hem
„ boven alles dierbaar; stervende moedigt hij
„ zijne schepelingen nog aan, „ *vreest niet*,"
„ dus spreekt hij hun met veege lippen toe,
„ „ *vreest niet voor het aangezigt des vijands,*
„ „ *denkt aan den grooten Heer, strijdt voor*
„ „ *uwe broeders, voor uwe kinderen, uwe vrou-*
„ „ *wen en huizen.*"

„ Maar met zijne verwonding heeft de stand-
„ vastigheid zijne uitgeputte dapperen verla-
„ ten; ten laatste dringt de vijand in het
„ Nederlandsche boord. Dit ontvlamt den
„ magteloozen geest van den zieltogenden
„ krijgsman; nog eenmaal op zijne knieën
„ liggende, grijpt hij het rappier, verdedigt
„ zich, zoo lang zijne ontzenuwde krachten

„ dit toelaten, en weigert den degen, wel-
„ ken hij zoo lang en zoo mannelijk voor het
„ vaderland gevoerd had, af te leggen. Maar,
„ ten laatste, moet hij voor de overmagt zwich-
„ ten. Hij verlaat waggelende zijn zinkend
„ schip, en sterft met die onverschrokken-
„ heid, waarmede hij zijn geheele leven had
„ doorgebragt." (1)

De strijd bleef echter nog aanhouden en duurde zes volle uren, waarna de vijand de zee ruimde, en zijn heil in de vlugt naar de haven zocht. Groot was inderdaad de nederlaag der *Zweden*: drie hunner voornaamste schepen, de *Rijksappel*, *de Pellikaan* en *de Fortuijn* werden veroverd en naar *Denemarkens* hoofdstad opgebragt. Acht andere zware schepen werden in den grond geboord of verbrand; meer dan duizend dooden stonden er op hunne lijsten, en het aantal hunner gekwetsten beliep over de twee duizend en vijf honderd.

Van de zijde der *Nederlanders* telde men

---

(1) Men zie verder het reeds aangehaalde werk van den Heer de JONGE, bladz. 189—191.

slechts omtrent vier honderd dooden en zeven honderd gewonden; maar groot waren de verliezen in de *Vice-Admiralen* DE WITTE en FLORISZOON; waarom dit buitengewone zeegevecht, niet alleen in de geschiedenissen der *Zweden* en *Denen*, maar ook in die van ons Vaderland, met bloedige letteren geschreven staat; en met weemoed gelezen wordt. — Daar nu het zinkende schip van DE WITTE in 's vijands handen gevallen, en hij al strijdende en stervende gevangen genomen was, werd zijn lijk te *Elseneur* aan land gebragt. KAREL GUSTAAF, *Zwedens* heldhaftigen koning, zelf een krijgsman zijnde, en wetende wat aan eenen gesneuvelden held toekomt, ging de overbrengers van het lijk te gemoet; in rouwgewaad gekleed, omgeven van eenen aanzienlijken hofstoet zijner eerste edelen, ontving hij met plegtige eerbewijzingen het sterfelijke overschot van onzen dapperen *Nederlandschen* held. Stilzwijgende staarde hij op het doorwonde ligchaam van den edelen strijder, en onder het storten van eenen vloed van tranen bewonderde en vereerde hij de deugd, de dapperheid en vaderlandsliefde van den overledenen. Op uitdrukkelijken last van den *Zweed-*

schen koning, werd het lijk van DE WITTE in wit satijn gewonden, in eene kostbare kist, versierd met de wapenen van den held, gelegd, en door een *Zweedsch* galjoen, geheel zwart geverfd en met rouwwimpels behangen, aan den *Luitenant-Admiraal* WASSENAAR gezonden, die het dierbare overschot van zijnen gesneuvelden strijdgenoot naar het vaderland voerde, en in het laatst van de maand September binnen de haven van *Rotterdam* bragt.

Op den zevenden der volgende maand werd zijn lijk met alle krijgsmans eer, aan zijne verdiensten en zijnen hoogen rang geëvenredigd, in de groote kerk van gemelde stad begraven. Eene prachtige tombe, op 's Lands kosten vervaardigd, en zijne roemvolle daden vermeldende, versiert zijn graf; terwijl bovendien, een latijnsch grafschrift aan de nakomelingschap DE WITTE's regtmatigen lof verkondigt.

Ziet daar nu, jeugdige lezeren! eene korte, doch, zoo veel mij mogelijk was, volledige schets van het verdienstelijke leven en den roemvollen dood van den, nog te weinig gekenden, *Redder* en *vice-Admiraal* WITTE KORNELISZOON DE WITTE.

Voelt gij, bij de vermelding van dit alles, uwen edelen weetlust nog opgewekt, om ook te weten en te verstaan, wat zijn grafgesteente, in de taal der geleerden, tot roem des edelen mans zegt; welaan, in dezen kan ik ook aan uwe begeerte voldoen. Ziet hier het latijnsche grafschrift, getrouwelijk overgezet, en door de hand der vriendschap mij verpligtend medegedeeld, met vergunning om hetzelve u ter lezing aan te bieden.

AAN

DE VERDIENSTEN EN ONSTERFELIJKHEID

VAN

WITTE KORNELISZ. DE WITTE,

» *die zijne grootheid aan hetzelfde element*
» *verschuldigd is, aan hetwelk* Holland *deszelfs*
» *voornaamste grootheid tot nog toe te danken*
» *heeft, die de geheele Aarde heeft rondgevaren.*
» *Beide* Indiën *heeft hij als matroos, soldaat,*
» *en als bevelhebber der matrozen en soldaten*
» *gezien; door het veroveren van een schip,*

» *dat op kondschap was afgezonden, heeft hij*
» *den weg gebaand tot het veroveren der* Ame-
» rikaansche zilvervloot. *Ontelbare schepen*
» *van verschillende volken heeft hij veroverd,*
» *verbrand, in den grond geboord. Alle ran-*
» *gen van de zeedienst doorgegaan zijnde,*
» *heeft hij, gedurende* 20 *jaren, als* vice-Ad-
» miraal *de vloten van het vaderland gekom-*
» *mandeerd en de ondernemingen ter zee be-*
» *stuurd. Vijftien malen is hij met een ge-*
» *lijk voordeel, meestentijds als overwinnaar en*
» *zegepralende, uit de gevechten terug gekeerd.*
» *De slag van den 8 November* 1658 *was ove-*
» *rig, om zoo vele krijgsdaden de kroon op te*
» *zetten.*

» *In de* Oostzee *heeft hij zijne laatste hel-*
» *dendaad verrigt. Daar zich het eerst in ge-*
» *vecht begevende, heeft hij het* Zweedsche Ad-
» miraalschip *aangetast en deerlijk gehavend.*
» *Vervolgens heeft hij het* Zweedsche vice-Ad-
» miraalschip *en eenige andere Zweedsche li-*
» *nieschepen, die zeer goed bemand en gewa-*
» *pend waren, alleen met zijn* vice-Admiraal-
» schip *afgeslagen, gehavend, in den grond*
» *geboord: totdat hij, door zijne spitsbroeders*
» *van alle kanten verlaten, door de vijanden*

» *van alle kanten omringd, en zijn ligchaam*
» *door kogels doorboord zijnde, zijne krijgshaf-*
» *tige ziel aan den hemel heeft teruggegeven.*
» *Zijn ligchaam heeft de vijandelijke koning*
» *zelf uit edelmoedige bewondering van de dap-*
» *perheid zijns vijands, luisterrijk opgesierd,*
» *naar het vaderland terug gezonden. Hij heeft*
» *geleefd* 59 *jaren. Zoo keeren zij terug, wel-*
» *ke de eer en dapperheid terug zenden."*

EERSTE ZAMENSPRAAK.

VADER. Goeden morgen, jongens! zoo vroeg in den tuin bijeen, en zoo ijverig in gesprek?

JAKOB. Kon vader ons aanstonds op dit afgelegen heuveltje vinden?

VADER. O ja, JAKOB! want ik hoorde u al op eenen afstand van wel twintig treden.

MARTEN. Onze JAKOB was hier bezig, om mij in den vroegen morgen een fabeltje op den mouw te spelden: hij vertelde mij daar van een oud wijfje, dat omtrent drie jaren verleden, in de *Westindiën* zoude gestorven zijn, en, *Nota bene!* in den ouderdom van *honderd en veertig jaren.* Maar omdat ik dit sprookje niet wilde gelooven, schreeuwde hij zoo hard, dat vader hem gemakkelijk op den afstand van twintig treden hooren konde.

VADER. En nu moet ik u beide berispen:

onzen JAKOB, omdat hij zoo hard geschreeuwd heeft, en onzen MARTEN, omdat hij het verhaal van zijnen broeder, zonder genoegzame redenen, zoo stout weg ontkend heeft.

JAKOB. Maar, vader! heb ik dan daaraan misdaan, dat ik wat hard gesproken heb?

VADER. Lieve jongen! gij hebt niet slechts hard gesproken, maar geschreeuwd, en wanneer gij iemand, die u tegenspreekt, wilt overtuigen, en hem betogen, dat gij gelijk hebt, schreeuw dan nooit, maar spreek bedaard; want door drift en hard schreeuwen wordt nimmer een redelijk mensch overtuigd, en het is daarenboven zeer onwellevend.

JAKOB. Ik verhaalde onzen MARTEN, onlangs gelezen te hebben, dat op den zevenden April des jaars 1827 te *Talmouth*, op het eiland *Jamaika*, eene Negerin, REBECCA FURY geheeten, in den buitengewonen ouderdom van honderd en veertig jaren overleden is; — dat haar ouderdom bevestigd is door de contracten van hare eigenaars, en dat zij het gebruik van hare geestvermogens en zintuigen tot in de laatste oogenblikken des levens behouden heeft. En daarop zegt MARTEN, dat mijne geheele vertelling onwaar is.

MARTEN. Het komt mij als onwaarheid voor, omdat ik wel eens gelezen heb, dat het op eenige der *Westindische* eilanden zeer heet en ongezond is, en de menschen niet heel oud worden.

VADER. Dit is geene reden genoeg, om het verhaal van uwen broeder voor onwaarheid te houden; want er is geen regel zonder uitzondering. De hooge ouderdom dezer Negerin is wel iets zeldzaams, maar daarom niet onmogelijk; er is voor weinige weken in ons vaderland, te *Nazareth*, een dorpje niet verre van *Gend*, een man overleden, die over de honderd en twintig jaren bereikt had, nooit van belang ziek was geweest, en insgelijks tot aan zijnen dood het gebruik zijner vermogens had behouden.

JAKOB. Daar komt mij iets te binnen, vader! Met dat wij over den ouderdom dezer menschen spreken, herinner ik mij, dat wij in de levensbeschrijving van DE WITTE, welke wij doorgelezen hebben, niet gemeld vinden hoe oud die held was toen hij stierf. Wil vader ons dit eens zeggen?

VADER. Dat is al zeer toevallig, JAKOB! Nu komen wij juist tot het onderwerp, waarover

ik met u spreken wilde. Hebt gij bij het lezen der levensberigten van DE WITTE ook eenige zaken aangeteekend, waarover gij nog iets te vragen hebt?

MARTEN. O ja, vader! wij hebben nog al wij wat aangeteekend, niet waar, JAKOB?

JAKOB. Ja, MARTEN! Maar wil vader ons eens zeggen, hoe oud DE WITTE geworden is?

VADER. Wilt gij dit zelf maar eens uitrekenen? Gij weet uit zijne levensbeschrijving, dat onze held den negen en twintigsten Maart des jaars 1599 geboren, en den achtsten November van het jaar 1658 gestorven is.

JAKOB. Dat is zoo heel gemakkelijk niet, vader!

VADER. Zoo gemakkelijk niet als of ik het u aanstonds zeg; maar evenwel deze berekening is toch ook niet moeijelijk.

MARTEN. Ik weet het al, vader! Onze held is negen en vijftig jaren en zeven en twintig dagen oud geworden.

VADER. Zie daar, JAKOB! nu weet gij het nog naauwkeuriger dan het grafschrift 's mans ouderdom ons opgeeft.

JAKOB. Dat is zoo, vader! het grafschrift heeft alleen het getal van negen en vijftig ja-

ren, zonder de maanden of dagen. En nu merk ik zelf, dat ik wat onnadenkend ben geweest, met te zeggen, dat wij in de levensbeschrijving van DE WITTE zijnen ouderdom niet vermeld vonden.

VADER. Dit leere JAKOB in het vervolg bedachtzamer te zijn, eerst te denken en dan te spreken.

MARTEN. En wij moeten in het dagelijksche leven ook meer hooren dan spreken. Niet waar, vader?

VADER. O ja, MARTEN! De oude wijsgeer ZENO onderwees eens eenen jongeling, die meer lust had om te spreken dan om te hooren, en toen zeide de wijze man tot hem:

„Weet, o jongeling! dat de Natuur ons „heeft gegeven twee ooren en maar éénen mond; „opdat wij de helft meer zouden hooren, dan „spreken."

JAKOB. Heeft vader ons ook nog iets te zeggen over de plaats, waar DE WITTE geboren werd?

VADER. Gij weet, dat dit de stad *Briel* is, gelegen aan de noordzijde van het eiland *Voorne*, Provincie *Zuid-Holland*, en dat zijne ouders op *den Hoogendijk*, even buiten *den*

Briel woonden; dus was DE WITTE een geboren *Nederlander*. Voor het overige weet ik van het plekje *Hoogendijk* geene bijzonderheden.

MARTEN. Weet vader ons ook iets aangaande zijne ouders te zeggen?

VADER. Zeer weinig, MARTEN! volgens sommigen was zijn vader een gering ambachtsman, volgens anderen een boer, die meestal voor dagloon bij andere landlieden werkte. De naam zijns vaders was CORNELIS WITTENSZ. DE WITTE, en zijne moeder heette NEELTJE ANDRIES, beide, zoo veel men weet, brave en onbesprokene menschen, die als stillen in den lande leefden, en veel van hunnen woeligen zoon verschilden.

JAKOB. Het zal zijne ouders wel gespeten hebben, dat hij zoo onrustig was?

VADER. DE WITTE's vader heeft nooit vreugde noch droefheid van dezen zijnen zoon beleefd; want hij stierf reeds een jaar na de geboorte van dit zijn kind; maar zijne moeder, die nog vier en twintig jaren na den dood van haren man leefde, heeft haren dapperen zoon in den rang van zeekapitein gekend.

MARTEN. Toen was hij een vermogend man;

had veel inkomen, en zal zijne oude moeder, die toch niet rijk was, wel ondersteund hebben. Niet waar, vader?

VADER. Wat dunkt u, MARTEN?

MARTEN. Mij dunkt, dat hij dat wel zal gedaan hebben.

VADER. En, JAKOB! Hoe denkt gij hier over?

JAKOB. Ik twijfel er geenen oogenblik aan, vader! want hij moet wel een zeer slecht mensch zijn, die in aanzien en overvloed kan leven, en zijnen behoeftigen ouders gebrek laten lijden.

VADER. Wel gezegd, JAKOB! laat ons de geschiedenis vervolgen.

MARTEN. Onze KORNELIS moet toch in zijne jeugd een losse klant geweest zijn; om zoo van den hak op den tak te springen. Eerst lijndraaijer, toen knoopmaker, verder kalfsleerwerker, vervolgens zeilmaker en toen kleermaker. Dit was met regt twaalf ambachten en dertien ongelukken!

JAKOB. Wel MARTEN! DE WITTE staat hier in gelijk met DE RUITER, en die was toch niet slecht.

VADER. Niet weder te schielijk, JAKOB! onze MARTEN zegt niet, dat DE WITTE slecht was,

maar hij noemt hem los of onbestendig, en dat was hij. Woelig en levendig van aard zijnde, waren de genoemde handwerken voor hem te stil en te eentoonig; hij wilde liever in de vrije lucht en op de ruime zee zijn; daarenboven verkeerde hij in zijne vroege jeugd veel met jonge knapen, niet minder woelig en levendig dan hij; zoo als blijkt uit de herhaalde verwijtingen, die zij hem deden, dat hij niet vechten mogt.

Jakob. Maar wat dunkt vader daar van, dat hij zich liet doopen om te mogen vechten?

Vader. Ik keur deze handelwijs van de Witte zeer af; want er behooren andere en betere redenen te zijn, om van Godsdienst te veranderen; doch bedenk, dat hij een jongeling van slechts elf jaren was.

Marten. Mogt die *Dominé* hem zonder voorkennis en toestemming van zijne moeder doopen?

Vader. Wat mij betreft, indien ik Predikant ware, ik zoude dit zonder hare uitdrukkelijke toestemming niet gedaan hebben; want hij was nog maar een kind; doch wij weten hier alle bijzonderheden niet genoeg, om grondig over dit geval te kunnen oordeelen.

Jakob. De witte's eerste groote zeereis was naar het eiland *Java:* zal vader ons ook iets van hetzelve verhalen?

Vader. Dit eiland is gelegen in den *Indischen Archipel*, ten zuiden van *Azië*, niet verre beneden den evenaarscirkel, en mag met regt voor de belangrijkste bezitting der *Nederlanders* in de *Oostindiën* gehouden worden. In eene ooste- en westelijke rigting gelegen zijnde, heeft *Java* eene langwerpige gedaante, van omtrent *twee honderd en vijftig* mijlen lengte en *drie en veertig* middelbare breedte; wordende de geheele oppervlakte op bijna *twee duizend en vier honderd* vierkante mijlen begroot, welke tegenwoordig door ruim vijf millioenen menschen wordt bewoond.

Marten. Wel, vader! zijn er zoo veel *Nederlanders* op *Java?*

Vader. Neen, marten! men rekent het getal *Europeanen* op *tien duizend*, dat der *Chinezen* op ruim *honderd duizend*, de overige zijn meerendeels oorspronkelijk *Javanen.*

Jakob. Wat brengt dit eiland voort, vader?

Vader. Het is zeer vruchtbaar, en levert, onder, meer andere voortbrengselen, vele zwavelsoorten, steenkolen, kwarts, goud en an-

dere metalen. Voorts rijst, koffij, suiker, tabak, peper, indigo, gember, katoen, benevens onderscheidene Europesche veldvruchten, als: aardappelen, rapen, boonen, kool, enz. Ook is het dierenrijk hier zeer talrijk; er zijn tijgers, buffels, herten, wilde zwijnen, enz.

MARTEN. Heeft *Java* ook aanzienlijke steden?

VADER. De drie voornaamste steden zijn: *Batavia*, *Samarang* en *Soerabaija*; de eerstgenoemde is de hoofdplaats van *Neêrlands Indië*, en telt tegenwoordig *dertig duizend* inwoners.

MARTEN. Waarlijk, eene volkrijke stad, vader!

VADER. Zoo volkrijk en bloeijend niet als vóór eene eeuw; toen was *Batavia* de koninginne der steden van het *Oosten*, en telde ruim *honderd en zeventig duizend* werkzame inwoners.

JAKOB. Zijn *Bantam* en *Cheribon* ook geene steden van *Java*, vader?

VADER. Ja, JAKOB! Maar ik moet nu niet verder over *Java* en deszelfs steden uitweiden; dit zoude ons te ver van ons stuk brengen;

Onze DE WITTE heeft op dit eiland eenen geruimen tijd doorgebragt, en wat hij daar verrigtte, hebt gij uit zijne levensbeschrijving gezien. Is er nu nog meer te vragen?

MARTEN. Onze held zeilde, in het jaar 1623, om den zuidelijken uithoek van *Amerika*. Heeft vader ons daarover ook iets te zeggen?

VADER. Zeer weinig, mijn zoon! leg de kaart van het genoemde werelddeel voor u, en gij zult aanstonds zien, waar DE WITTE en zijne togtgenooten zich toen bevonden: te weten, ten zuiden van de straten van *Magelhaan* en *le Maire*, van het *Vuurland* en kaap *Hoorn*, waarna zij spoedig in de *stille Zuidzee* kwamen, om aldaar hunne heldendaden te verrigten.

MARTEN. Zal vader ons ook iets zeggen van de *Moluksche* eilanden, waar DE WITTE de oproerige *Indianen* tot rust en gehoorzaamheid hielp brengen?

VADER. Onder den naam van *Molukken* of *Moluksche* eilanden begrijpt men, in eenen ruimen zin, de eilanden, die ten zuiden en zuidoostelijk van *Asië* gelegen zijn, als: *Amboina*, *Banda*, *Ternate*, *Tidore*, *Meter*, *Staljan* en meer andere kleine eilanden. De grond

is hier over het algemeen vruchtbaar, men vindt er groote bosschen van sagoboomen, kruidnagelen, muskaatnotenboomen, als mede velerlei soorten van lucht– land– en water-dieren. De Nederlandsche handel op deze eilanden was te allen tijde zeer aanzienlijk, en het was daarom van belang, de oproerige *Indianen* te temmen, ten einde deze schoone bezittingen niet te verliezen.

JAKOB. En twee jaren daarna hielp onze held de Spaansche zilvervloot opligten; niet waar, vader?

VADER. Ja, JAKOB! en het is waar, gelijk gij in zijn levensberigt gelezen hebt, hij was de voorname bewerker, dat de Spaansche vloot met de gansche goud– en zilverschat den *Nederlanders* in handen viel.

MARTEN. Hoe groot was deze schat, vader?

VADER. Men berekent dezelve met de waarde der veroverde schepen op ruim *elfftien* millioenen guldens.

JAKOB. En na dezen togt ging nu DE WITTE een paar jaren stilletjes in den *Briel* leven.

VADER. Ja, maar zoo als gij gelezen hebt, de werkzame man was niet ledig; hij was mederegent der stad en armverzorger bij de

Hervormde gemeente aldaar. Leert, mijne kinderen! uit dit voorbeeld van onzen DE WITTE, dat een man van talenten of bekwaamheid op meer dan eene wijze kan nuttig zijn, en dat een land- of zeeheld zich geene godsdienstbediening behoeft te schamen. Laat zijn voorbeeld u aansporen om steeds toe te nemen in kennis en deugd, ten einde in vervolg van tijd de kerk en het vaderland van dienst te kunnen zijn, wanneer pligt en geweten zulks vorderen.

MARTEN. DE WITTE was een knap man; maar ik vind het niet aardig, dat hij op den goeden TROMP, die de matrozen hunnen *bestevader* noemden, afgunstig was.

JAKOB. Gij hebt gelijk, MARTEN! Ik ben ook niet over hem tevreden; want hij had geene redenen, om jegens TROMP afgunstig te zijn.

VADER. Waarom niet, JAKOB?

JAKOB. Wel, vader! TROMP had immers zichzelven niet tot *Luitenant-Admiraal* verheven, maar dit hadden de *Staten* gedaan, en boyendien, men had ook DE WITTE niet vergeten, daar hij den rang van *Vice-Admiraal van Holland en Westvriesland* ontving, hetwelk ook nog al iets beteekende.

VADER. Uwe aanmerkingen laat ik gelden; maar bedenkt, dat er niemand zonder zwakheden en gebreken is, en vele voorbeelden leeren ons, dat somtijds de grootste mannen de grootste zwakheden en gebreken hebben; en moet dan DE WITTE hier eene uitzondering maken?

JAKOB. TROMP en DE RUITER dan, vader?

VADER. Als mensch hadden deze uitmuntende mannen ook hunne gebreken, in hunnen post waren zij altijd getrouw; maar dit was ook DE WITTE tot zijnen heldendood toe.

MARTEN. Ik heb wel eens gehoord, dat DE WITTE zeer ongemakkelijk in den omgang was.

VADER. Dit durf ik niet ontkennen; want hij leefde met velen zijner togt– en strijdgenooten dikwijls in onmin, als met EVERTSEN, TROMP, DE RUITER en met onderscheidene scheepskapiteinen.

JAKOB. Maar, vader! mogt het scheepsvolk hem ook wel lijden?

VADER. Op verre na niet zoo als TROMP en DE RUITER, en dit moest DE WITTE ook meermalen ondervinden; tot zesmalen toe weigerde een groot aantal scheepskapiteinen onder hem te dienen, en eens verklaarde de geheele

vloot eenparig, onder zijn opperbevel niet in zee te willen steken.

MARTEN. Dan had DE WITTE, met al zijne dapperheid, geen best karakter, ook, vader?

VADER. Volgens de beschrijving van eenen geleerden geschiedschrijver, bezat DE WITTE » eene onbegrensde liefde tot het vaderland; » zelfvergeting en zelfsopoffering in het uur » van gevaar; onvergelijkelijken heldenmoed, » gepaard met uitstekende bekwaamheden: » deze waren de deugden en hoedanigheden, » welke DE WITTE versierden. Daarentegen » waren wrevel, verregaande drift en ja» loersheid wezenlijke gebreken, van welke de » onpartijdige levensbeschrijver hem niet kan » vrijspreken, die in veler zijner daden door» stralen, en aan welke de oorsprong van » zijne tweedragt met de voornaamste vloot» voogden moet toegekend worden" Ziet daar met weinige woorden de hoofdtrekken van 's mans karakter.

JAKOB. Vader! hoe kwam toch een man als DE WITTE aan zulke in het oog loopende gebreken?

VADER. Men meent de oorzaken van dezelve te moeten zoeken in eene verwaarloos-

de opvoeding, in zijn verkeer met onbeschaafde menschen, in het ruwe zeeleven en in een al te groot gevoel van eigenwaarde. De eerste der genoemde oorzaken is zeker geene van de minste. Acht het daarom, mijne kinderen! voor een uwer grootste voorregten, dat gij eene goede opvoeding geniet, en van jongs af aan deugd, zedelijkheid, menschlievendheid, wellevendheid en Godsdienst gewend wordt. Te regt heeft reeds de wijze SALOMO geschreven: » *Leert den jongen* » *de eerste beginselen naar den eisch zijns wegs,* » *wanneer hij oud zal geworden zijn, zal hij* » *daarvan niet afwijken.*"

MARTEN. Maar vader sprak ook van gevoel van eigene waarde, mag men dan zijne waarde niet gevoelen?

VADER. O ja, MARTEN! de mensch, die zijne waarde niet gevoelt, heeft ook geene achting voor zich zelven; maar men moet geenen al te hoogen dunk van zich zelven en van zijne bekwaamheden koesteren; want dan wordt men trotsch en behandelt dikwijls anderen met minachting, ja is veelal ontevreden met zijnen stand. Dit was ook somtijds het geval met DE WITTE, en veroorzaakte den man

vele onaangenaamheden. TROMP, DE RUITER en WASSENAAR gevoelden ook in hunne betrekkingen hunne waarde; maar deze mannen waren echter nederig, bescheiden en zeer minzaam; want zij werden door geen overdreven gevoel hunner persoonlijke waarde beheerscht.

JAKOB. Ik denk nog met genoegen aan de taal van onzen held, na het slaan der *Spanjaarden*: » *heb ik nu niet getoond, den me-* » *talen berg niet te vreezen?*"

VADER. Zijn moed en zijne dapperheid werden ook toen in het vaderland erkend; en ter herinnering aan zijn stoutmoedig gedrag in dit gevecht, werd er eene afbeelding van den held vervaardigd met het volgende onderschrift.

Hier swymt den buytentreck van WITTE *na het leven,*
Maar wat syn borst in sig voor t vaderlant besloot,
Hy ons op Corels strant getuygenis heeft gegeven,
Doen Spangien voor de vreugt van Hollants (zegen vloot.

MARTEN. Dat zal DE WITTE hebben aangestaan, en wij danken vader voor het afschrift van dit versje; maar hoe komt hetzelve zoo slecht gespeld?

VADER. Op deze wijze spelde men voor twee eeuwen de Nederduitsche taal in ons vaderland, en ik geef u het versje, zoo als het onder de afbeelding gedrukt staat.

JAKOB. Ik sta verbaasd, vader! en kan mij niet begrijpen, hoe het mogelijk was, dat men kort na het voorgevallene zeegevecht, binnen veertien dagen, eene vloot van meer dan honderd schepen op nieuw in zee konde brengen. Had men dan zoo vele oorlogsschepen in voorraad gereed liggen?

VADER. Neen, JAKOB! dit was het geval niet: deze zoo spoedig gereed gemaakte schepen, waren alle geene oorlogsschepen, of, zoo als men die anders noemt, schepen van linie; de vlooten bestonden toen meerendeels uit koopvaardijschepen, met kanonnen en manschappen voorzien; ook kocht men somtijds een aantal schepen uit vreemde havens, als van *Hamburg*, *Lubeck*, *Bremen* en andere plaatsen, die dan insgelijks spoedig gewapend werden.

MARTEN. In dien tijd was ons vaderland magtig ter zee, niet waar, vader?

VADER. Niet alleen in dien tijd, maar reeds eeuwen te voren: let eens op het volgende.

Al in het begin der dertiende eeuw zag men somtijds in de wateren van *Antwerpen derdehalfduizend* zoo groote als kleine schepen. In den jare 1216 bouwde men reeds te *Amsterdam* een aanzienlijk aantal haringbuizen. In 1440 rustte de laatstgenoemde stad alleen eene vloot uit van *twintig* oorlogsschepen. In 1476 bezat *Amsterdam* eene koopvaardijvloot van *vijftig* schepen, die door welgewapende oorlogsfregatten beschermd werd. In 1615 hadden de *Nederlanders twee duizend* haringbuizen, en drie jaren later telden zij *drie duizend* vaartuigen ter haringsvangst, benevens *twee honderd* groote fluitschepen voor de walvischvangst. Wat dunkt u, kinderen! van zulk een vermogen ter zee?

Jakob. Ik hoor met bevreemding, vader! dat onze landgenooten al zoo vroeg zulk een groot aantal schepen hadden; wat gaf toch aanleiding tot dien uitgebreiden scheepsbouw in de *Nederlanden*?

Vader. Deze vraag is zoo mis niet, jakob! Ik zal dezelve kortelijk beantwoorden. De ongemakken, die godevaerd van bouillon ten tijde der kruistogten in *Duitschland* en *Hongarijë* geleden had, bragten de kruisvaarders

tot nadenken, om liever eigene zeetogten te ondernemen, dan zoo vele aanzienlijke schatten aan *Venetië*, *Genua* en *Pisa* te betalen, om hen naar *Syrië* en *Palestina* over te brengen. Zij bouwden van dien tijd af aan roei- en hoogschuiten, en rustten geheele vloten uit, om ook andere natiën naar *Egypte* en *Syrië* over te voeren, en alzoo zelven de verbazende geldsommen te genieten, welke te voren door de *Italianen* genoten waren. En het zijn voornamelijk de *Vriezen* en de *Vlamingers* geweest, die ten tijde der kruistogten deze ontzaggelijke vloten hebben uitgerust, en daardoor aanleiding hebben gegeven tot het aanleggen van vele scheepstimmerwerven en andere fabrijken, tot de scheepsuitrusting behoorende.

Ziet daar, kinderen! denkt eens aandachtig na over hetgene wij nu besproken hebben, dan zullen wij bij eene volgende gelegenheid de geschiedenis van onzen DE WITTE, van welke wij ongemerkt afgeraakt zijn, vervolgen. Ik zal uwe verdere aanmerkingen hooren, dezelve naar mijn vermogen trachten te beantwoorden, en, waar het noodig is, voor u toelichten.

MAARTEN. Wij danken vader wel hartelijk voor de genomene moeite, in het aan ons medegedeelde onderrigt.

VADER. Geene moeite is mij te groot, wanneer ik u, mijne kinderen! kan nuttig zijn, en iets kan toebrengen tot uw wezenlijk geluk.

TWEEDE ZAMENSPRAAK.

MARTEN. Zie daar, JAKOB! daar is vader al; nu kunt gij aanstonds de vraag doen, welke gij gisteren achter hebt gehouden. Goeden morgen, vader! hier is uw stoel. Heeft vader wèl gerust?

VADER. Goeden morgen, kinderen! ik heb wèl geslapen, en zoo als het mij voorkomt hebt gij ook wèl gerust; want gij zijt vrij vrolijk. Maar hoe is onze MARTEN zoo driftig? Hij schijnt drie vliegen in éénen slag te willen slaan.

JAKOB. Ik had gisteren nog eene vraag te doen, maar toen ik merkte, dat vader het gesprek wilde afbreken, hield ik dezelve terug. Deze vraag heb ik MARTEN zoo even gezegd, en op dezelve doelt hij nu.

VADER. Ik prijs uwe bescheidenheid, JA-

kos! Doch stel nu de vraag maar voor. Wat begeert gij nog gaarne te weten?

JAKOB. In vorige tijden was ons vaderland de magtigste mogendheid ter zee; maar wie is thans de magtigste van alle, vader?

MARTEN. Dat weet ik wel, *Engeland* is thans de baas van allen; want de *Luipaard* zwemt in alle zeeën.

JAKOB. Wat is onze MARTEN geleerd; hij weet, dat *Engeland* ook wel eens de *Luipaard* genoemd wordt.

VADER. Onze MARTEN heeft gelijk; *Groot-brittanje* of *Engeland* is tegenwoordig de magtigste mogendheid ter zee; volgens een onlangs uitgegeven Engelsch dagblad bestaat de zeemagt der *Britten* uit *zes honderd* oorlogsschepen, waaronder *honderd en een en dertig* groote linieschepen zijn, en deze ontzaggelijke vloot is met *twee en twintig duizend, negen honderd en twintig* stukken kanon gewapend.

Daarentegen bestaat de geheele zeemagt van *Rusland*, *Turkije*, *Frankrijk*, de *Nederlanden*, *Spanje* en *Portugal* slechts uit *drie en negentig* schepen van linie en *acht honderd negen en tachtig* kleinere schepen, die met

achttien duizend, zeven honderd en één en zestig kanonnen bezet zijn, zoo dat *Engeland* alleen grooter en sterker gewapende vloot heeft, dan al de andere mogendheden met elkander (1).

JAKOB. Hoe groot is tegenwoordig onze zeemagt, vader?

VADER. Volgens het genoemde dagblad, bestaat de *Nederlandsche* vloot thans uit *twaalf* linieschepen en dertig mindere schepen, die te samen met *zeven honderd en twintig* stukken gewapend zijn, behalve nog *drie en zestig* onttakelde schepen.

MARTEN. Keeren wij nu tot onzen held terug, vader?

VADER. Dit wordt tijd, MARTEN! wat hebt gij verder omtrent zijne geschiedenis aan te merken?

JAKOB. Zal vader ons ook iets zeggen over *Duins*, waar de *Engelsche* vloot lag, tegen welke de onzen waken moesten, en van *Duinkerken*, waar zich de *Spanjaarden* ophielden?

VADER. In onze gesprekken over het leven van TROMP heb ik de twee genoemde plaatsen

---

(1) *Arnhemsche Courant* van den 5 Junij 1830.

reeds beschreven, het zal dus nu genoeg zijn u te herinneren, dat *Duins* een gedeelte is van het *kanaal*, aan de zuidkust van *Engeland*, alwaar de schepen veilig kunnen ankeren, zoo dat de *Engelschen* hier alles op hun gemak konden afzien.

Het van ouds vermaarde *Duinkerken* ligt van deze zijde van het *kanaal* op de kust van *Frankrijk*, waartoe het ook tegenwoordig behoort, maar toenmaals een *Spaansch* roofnest was.

MARTEN. Wat redenen had EVERTSEN, om den last, door TROMP aan hem gegeven, niet te volbrengen?

VADER. De *Zeeuwsche* vlootvoogd verklaarde, dat hij in dezen handelde naar het uitdrukkelijk bevel der *Staten* van *Zeeland*; men leest daarom ook nergens, dat TROMP hem zijne weigering kwalijk genomen heeft.

JAKOB. Ik ben regt blijde, dat DE WITTE deze taak zoo gewillig op zich nam, en de *Engelschen* zoo naauwkeurig gade sloeg, dat zij de *Spanjaarden* niet konden helpen.

VADER. DE WITTE heeft in dezen roem verworven, en vond ook in de goedkeuring en vereering, hem door 's Lands overheid, na

zijne terugkomst, toegebragt, de regtmatige belooning voor zijne belangelooze en edele handelwijze. En hoe veel vertrouwen de Heeren *Staten* in hem stelden, is vervolgens gebleken, toen zij DE WITTE, in het jaar 1644, in de hoedanigheid van *Admiraal* naar de noordelijke zeeën van *Europa* zonden, kommanderende eene vloot van *twee en veertig* oorlogsschepen; als mede in het volgend jaar 1645, toen hij als oppervlootvoogd met *negen en veertig* welgewapende en sterk bemande oorlogsschepen, door de *Sont*, naar de *Oostzee* stevende, ten einde *Neêrlands* roem, eer en koophandel in het noorden te doen eerbiedigen.

MARTEN. Zijne verdiensten werden ook door buitenlanders erkent, niet waar, vader?

VADER. Denk slechts aan de afbeelding, die u, tegen over bladzijde *acht en twintig* van DE WITTE's levensbeschrijving, vertoond is. Deze afbeelding verplaatst u met uwe gedachten in het vorstelijk *'s Gravenhage*, en wel bepaaldelijk in de vergaderzaal van *Hunne Hoogmogenden*, *de Heeren Staten Generaal*. Een gedeelte van den hoogen Raad is hier

vergaderd, en in de tegenwoordigheid van 's Lands achtbare Vaderen wordt onze vaderlandsche held, in naam des konings van *Frankrijk* en door zijnen gezant, tot Ridder der orde van *St. Michel* verheven, als eene eervolle belooning zijner betoonde dapperheid bij de verovering van *Duinkerken*.

JAKOB. Vader! wie was die koning van *Frankrijk*, door welken DE WITTE zoo vereerd werd?

VADER. LODEWIJK de *veertiende*, door de Franschen bijgenaamd *de groote*. *Frankrijk* had toen twee ridderorden, die van *St. Michel*, door LODEWIJK den *negenden* in het jaar 1469 gesticht, en die van den *Heiligen Geest*, door HENDRIK den *derden* in 1579 gesticht. De zoo even genoemde LODEWIJK de *veertiende* stelde in den jare 1698 nog eene derde ridderorde in, namelijk die van *St. Louis*. Onze DE WITTE ontving de hoogste orde.

MARTEN. Maar, vader! waarom ontving DE WITTE ook geene ridderorde van de *Staten Generaal*?

JAKOB. Wel, MARTEN! in ons land bestonden toen geene ridderorden; hoe konden de

Staten die dan geven? Zoo hij in onzen tijd geleefd had, ware hij zeker tot den hoogsten rang van de *Willemsorde* verheven.

MARTEN. Weet gij mij wel eenen *Admiraal* te noemen, die tot dien rang verheven is?

JAKOB. Neen, MARTEN!

VADER. Denkt dan onder meer anderen aan den overledenen *Vice-Admiraal*, GERRIT VERDOOREN VAN ASPEREN, die door Zijne Majesteit onzen Koning tot den rang van *Kommandeur der Militaire Willemsorde* verheven werd.

JAKOB. Die *Nederlandsche Admiraal* is mij geheel onbekend, vader!

MARTEN. Ik heb zelfs zijnen naam nooit meer hooren noemen.

VADER. Om u dan eenigzins met dezen dapperen Vaderlander in kennis te brengen, zoo ontvangt gij hier een dichtstukje, onlangs ter gedachtenis aan den waardigen man vervaardigd.

GERRIT VERDOOREN VAN ASPEREN,

In leven Vice-Admiraal in Koninklijke Nederlandsche dienst, Kommandeur der Militaire Willemsorde.

Niet hij slechts, die zijn lauwerblaân
Voor bloed en leven kocht,
Maar hij ook, die aan 't eind der baan
In kalmte een rustplaats zocht,
Verwerft den roem van 't vaderland,
Den vaderlandschen zang;
Daar hij den slaafschen band verbrak,
Verwerpend vreemden dwang: —
Voor hem, die, trouw aan eed en pligt,
Wat noodstorm om hem gier',
Zelfs roemrijk voor den vijand zwicht,
Klinkt met gevoel mijn lier.
VERDOOREN! Nog heft op dien naam
't Nu smachtend *Zwin* zich op:
Het zag dien held op zijnen stroom,
Der Staten vlag ten top: —
Die woei daar ter verdediging
Van 't Nederlandsche regt:
En *Sluis* zag aan VERDOOREN's naam
Zijn vrije vaart gehecht.

's Mans lof zij dan uw zwanenzang,
    Verlaten stedemaagd!
Het *Zwin* vang nog die toonen op,
    Zoo lang 't uw bodems draagt!
Dat *Schelde* en *Maas* en *IJ* dien klank
    Herhalen aan hun boord:
Weêrgalme dáár op hooger' toon
    Der zang'ren vol akkoord!
Dan stemmen, ook aan *Texels* reê, —
    Zelfs *Oost* en *West* stemt zaam, —
Nog vele helden in den zang
    Ter eere van dien naam.
Die naam leeft nog op menig schip,
    Door zijn bevel vereerd;
Hij zonk niet met de *Delft* in zee (1),
    Door overmagt verneêrd.
Gewis noemt zelfs de *Brit* dien naam
    Met eerbied en ontzag:
VERDOOREN streed met leeuwenmoed
    In dien roemruchten slag.
Die slag heugt vriend en vijand nog
    Van 't laatst der voorgaande eeuw:
Duur kocht de *Brit* de zegepraal
    Van Neêrlands fieren Leeuw.

---

(1) De *Vice-Admiraal* VERDOOREN kommandeerde dit schip in den bekenden zeeslag tegen de *Engelschen*, in den jare 1797.

De WINTER, achtbaar hoofd der vloot,
Gij zaagt VERDOORENS moed:
Hij streed als in een hel van vuur,
Twee uren lang, verwoed;
Hij streed, door de overmagt omringd,
Op 't masteloose wrak,
Terwijl de zee aan allen kant
Den bodem binnen brak.
In 't eind gaf hij het red'loos schip,
Dat dra met 't volk verzonk,
Den vijand over, wien zijn moed
Geducht in de ooren klonk.
De *Brit* ontsloeg weldra den held,
Dien 't billijk vaderland,
Erkennende zijn' heldenmoed,
Herstelde in voor'gen stand.
Al hooger steeg VERDOOR'N in rang,
Zelfs *Frankrijks* dwang-bestier
Deed hulde aan zijn verdienste en naam;
Doch *Neêrland* bleef hem dier.
Ja! *Neêrlands* redding bleef hem dier,
En in haar heug'lijk uur
Brandde in zijn vaderlandsche borst
Het edelst heldenvuur.
VERDOOREN, — tuig het *Amsterdam*,
Tuigt, *Maas*, *IJ*, *Zuiderzee!* —
VERDOOREN heesch de vrijheids-vlag
Aan boord op uwe reê.
Zijn geestdrift gordde u aan met kracht:
Oranje werd hersteld,

En hoorde eerlang den eed van trouw
Van deez' regtschapen held.
De Vorst verhief hem naar verdienst'
Tot hooger Ridderstand (1);
VERDOOREN smaakt nu rust ná roem,
En 't dankbaar Vaderland
Vergeet zijn trouwe diensten niet.
Ja need'rig rust zijn stof!
Geen marm'ren zuil, maar 't nageslacht
Vermeldt zijn' naam met lof.

JAKOB. Ik ben blijde, dat ik dezen *Nederlandschen* vlootvoogd eenigzins heb leeren kennen.

MARTEN. Ik verheug er mij insgelijks over; want ik zie zoo gaarne het getal onzer helden vermeerderd.

JAKOB. Zal vader ons ook iets van *Brazilië* verhalen, het land, waar DE WITTE en zijne togtgenooten zoo vele moeijelijkheden ondervonden?

VADER. Legt de kaart van *Amerika* voor u, en *Brazilië* zal u spoedig kenbaar worden.

---

(1) Zijn Majesteit onze Koning verhief den waardigen held tot *Kommandeur der Militaire Willemsorde.* — 's Mans stoffelijk overschot rust op het kerkhof te *Oostenburg*, op het eiland *Walcheren.*

MARTEN. O ja, vader! hier ligt het, in het oostelijk gedeelte van *Zuid-Amerika*, hebbende ten noorden, oosten en zuiden de zee, en ten westen het land der *Amazonen* en *Paraguay*.

JAKOB. Is *Brasilië* een groot land, vader?

VADER. De lengte van het noorden naar het zuiden wordt op ruim *zes honderd* duitsche mijlen begroot; en de middelbare breedte bedraagt bijna *twee honderd* zulke mijlen. Het land is bij uitnemendheid vruchtbaar; het stofgoud, de diamanten en het Braziliaansche hout, behooren onder de voornaamste voortbrengselen dezes lands. Tot de voorname steden van *Brasilië* brengt men: *St. Salvador*, *St. Sebastiaan*, *Olinda*, *Paraiba*, *Para* enz.

MARTEN. Was dit schoone land niet al zeer vroeg eene volkplanting der *Portugezen*, vader?

JAKOB. Zeer zeker, MARTEN! want de *Portugezen* hebben hetzelve eerst gevonden, en dat iemand vindt is zijn eigendom.

VADER. Dit gaat altijd niet door; wanneer men iets vindt, en de eigenaar is of wordt ons bekend, dan zijn wij verpligt het gevon-

dene met alle bereidvaardigheid terug te geven: het vinden is derhalve altijd geen onbetwistbaar bewijs van wettig eigendom.

JAKOB. Ik meen toch wel gehoord te hebben, dat de *Portugezen* het eerst van alle *Europeanen* in *Brazilië* gekomen zijn.

VADER. Dit is ook waar, JAKOB! zij hebben *Brazilië* gevonden, zonder hetzelve te zoeken. De *Portugesche* vlootvoogd, PEDRO ALVAREZ CABRAL, stevende in het jaar 1501, met eene aanzienlijke vloot, naar de *Oostindiën*; op dezen togt had hij eerst eene diepe stilte, maar kort daarop werd hij door eenen geweldigen storm overvallen, die hem en zijne vlotelingen, als ware het tegen wil en dank, naar de hem geheel onbekende kusten van *Zuid-Amerika* dreef. Op den 3den Mei des gemelden jaars kwamen zij in de haven *Porto Seguro* behouden aan, en daar men op dien dag het feest der zoogenaamde *Heilige Kruisvinding* vierde, noemde de *Admiraal* dit land *Santa Cruz*, dat is het *Heilige Kruisland*. Aan het strand deed hij eenen paal oprigten, pronkende met het wapen van *Portugal*, ten bewijze, dat hij dit land in bezit

nam voor zijnen Meester, den koning van *Portugal*, zijnde EMANUEL de *eerste*.

MARTEN. En van dien tijd af eigenden de *Portugezen* zich dit land toe, vader!

VADER. Ja, MARTEN! en koning EMANUEL grondde zijn regt van wettig eigendom op de eerste ontdekking van dit land door zijnen *Admiraal*; op een verdrag, tusschen hem en FERDINAND *den Katholijken*, koning van *Spanje*, daaromtrent gemaakt, en op eene bulle van *Paus* ALEXANDER *den zesden*, die hem met pausselijk gezag dit land ten eigendom gegeven had.

JAKOB. Maar, vader! hebben de *Nederlanders* ook bezittingen in *Brasilië* gehad?

VADER. Ja, JAKOB! en wel de *zes* noordelijke gewesten van dat land.

MARTEN. Hoe kregen zij dezelve, vader?

VADER. Om u deze zaak bevattelijk te maken, moet ik het volgende opmerken. Na dat HENDRIK, koning van *Portugal*, in het jaar 1580 overleden was, viel FILIPPUS *de tweede*, koning van *Spanje*, in *Portugal*, bemagtigde dit koningrijk, en eigende zich het geheele land, met al deszelfs *Oost-* en *Westindische*

bezittingen toe. Zijn zoon, FILIPS *de derde*, na zijns vaders dood koning van *Spanje* geworden zijnde, verbood, in den jare 1600, de *Nederlanders*, die met hem in oorlog waren, allen handel en alle scheepvaart op *Portugal* en deszelfs koloniën. Nu besloten onze voorvaderen hunne krachten aan te wenden, en te beproeven, of zij niet eenige van de *Portugesche* bezittingen in *Brazilië* konden bemagtigen. De *Nederlandsche Westindische Maatschappij*, aangemoedigd door de groote voordeelen, welke de *Oostindische* koloniën aanbragten, zond in den jare 1624 den *Admiraal* JAKOB WILLEKENS met eene aanzienlijke vloot naar *Brazilië*, die ook de stad *St. Salvador* benevens eenige andere sterkten veroverde. Onder de *Admiralen* PIET HEIN en HENDRIK LONCQUE werden in 1627 en 1630 de overwinningen voortgezet, en toen in het jaar 1636 graaf JAN MAURITS tot gouverneur van *Brazilië* benoemd werd, voltooide deze het begonnen werk, met dat gevolg, dat de *zes* noordelijke gewesten van het rijke *Brazilië* aan de *Nederlanders* onderworpen werden, die uit deze wingewesten groote voordeelen trokken.

JAKOB. Hoe lang hebben de *Nederlanders* deze voordeelige bezittingen gehad, vader?

VADER. Niet langer dan ruim tien jaren; want daarna ging alles weder verloren.

MARTEN. Hoe kwam dat, vader?

VADER. Luister maar verder, MARTEN! In het jaar 1640 onttrokken zich de *Portugezen* aan de Spaansche overheersching, en verkozen *jan den vierden*, hertog van *Braganza*, tot hunnen koning. Deze vorst sloot in 1641 een tienjarig bestand met de *Nederlanders*, waarbij bedongen werd, dat elk zoude blijven behouden, hetgene hij had, zoodat, gedurende de tien jaren van het bestand, de zes noordelijke provinciën, onder den naam van *Hollandsch Brasilië*, aan de *Nederlandsche West-indische Compagnie* werden ingeruimd, terwijl de overige zuidelijke gewesten den *Portugezen* gelaten werden.

JAKOB. En niettegenstaande dit verdrag, hebben de *Portugezen* ons de bezittingen in *Brasilië* toch afgenomen, vader!

VADER. Dit was gedeeltelijk eigene schuld. Onze landgenooten, zich te veel verlatende op het geslotene verdrag, ontboden graaf MAURITZ, benevens de meeste krijgsbenden, in het

jaar 1644, naar het vaderland, hetwelk ten gevolge had, dat de *Portugezen* in het volgende jaar tegen de, in *Brazilië* zich bevindende, *Nederlanders* opstonden, en hen uit hunne meeste bezittingen verdreven.

MARTEN. Maar kregen de kolonisten dan geene hulp uit het vaderland?

VADER. Ja, MARTEN! in het volgende jaar 1646 werd de oorlog hervat, doch de ondernemingen tegen den vijand werden zoo slecht beleid en bestuurd, dat al die bezittingen geheel verloren gingen, en de *Nederlanders* genoodzaakt werden, om bij den vrede, in het jaar 1666, te *'s Gravenhage* gesloten, gansch *Brazilië* aan de *Portugezen* af te staan.

JAKOB. Hebben de *Portugezen* dit schoone land nog in bezit, vader?

VADER. Neen, JAKOB! *Brazilië* is tegenwoordig een onafhankelijk keizerrijk; de regerende vorst heet DON PEDRO, zijnde een broeder van den beruchten DON MIGUEL, thans koning van *Portugal*.

MARTEN. Toen DE WITTE eene maand lang in *Brazilië* werkeloos had doorgebragt, deed hij een togtje van *Fernabuco* naar *Rio-Janeiro*: waar liggen deze plaatsen, vader?

VADER. Zie hier ligt *Fernabuco*, anders ook *Olinda* genoemd. De *Nederlanders* veroverden deze stad in het jaar 1630, en vestigden er hun hoofdbestuur. En hier ligt de provincie *Rio-Janeiro*; zij ontleent haren naam van eene groote baai, *Janeiro* geheeten: de *Portugesche* scheepsbevelhebber, JAN DIAS DE SOLIS, ontdekte deze baai in de maand *January* des jaars 1515, en noemde haar naar de maand, in welke hij deze belangrijke ontdekking deed. In die baai verzamelen zich de schepen met de kostbare voortbrengselen van *Brazilië*, om gezamenlijk den jaarlijkschen togt te doen naar *Portugal*; van hier, dat DE WITTE derwaarts stevende, om te beproeven, of hij deze retourvloot met hare schatten bemagtigen konde.

JAKOB. Maar, vader! waar ligt de baai *Todos los Santos*?

VADER. Zie hier, JAKOB! in de provincie van denzelfden naam: zij wordt ook wel genoemd de *Allerheiligen baai* of de *baai van alle heiligen*; omdat dezelve op den *eersten November* ontdekt is. De *Portugezen* noemen dezelve de *Bahia*, dat is de baai bij uitnemendheid, en dezen naam verdient zij teregt;

zij is groot en ruim, binnenwaarts met een aantal eilandjes vervuld; hebbende eene menigte inhammen, die elk eene bijzondere veilige haven uitmaken.

MARTEN. Nog eene vraag over de in de geschiedenis genoemde plaatsen: wat is het *Recif*, daar de *Nederlandsche* landingsvloot uitkwam, die door DE WITTE zoo moedig ondersteund werd?

VADER. Het *Recif* is eene schoone en sterke vesting, gelegen op eene rots in de zee, vlak tegen over de stad *Fernambuco*; tusschen deze vesting en het oude kustland is de belangrijke haven van de genoemde stad.

JAKOB. Het spijt mij, vader! dat DE WITTE met zijne vloot daar niet gebleven is; dan waren de *Portugezen* geen meester geworden.

MARTEN. Wel, JAKOB! hij konde immers daar niet langer blijven; hij had aan alles gebrek, en de Regering van *Brazilië* wilde hem geenen bijstand verleenen.

VADER. En hier kwam nog bij, dat ook zijne schepen zeer reddeloos waren geworden, en in eenige van dezelve de *worm* reeds gekomen was.

JAKOB. Wat is dat, vader! zijn er dan *wormen*, die de schepen doorëten?

VADER. Ja, JAKOB! er bestaat eene soort van *zeewormen*, *Pholaden* genoemd, die het hardste hout der schepen doorboren, paalwerken vernielen en soms groote schade veroorzaken.

MARTEN. Hoe ziet er dat insekt wel uit, vader?

VADER. Verbeeld u een slijmerig ligchaam van verschillende lengte, van eenige weinige duimen tot eene grootte van meer dan twee voeten; het hoofd met twee schulpachtige werktuigen gewapend, en den staart tusschen twee schoren van gelijke zelfstandigheid verborgen. Het hoofd is besloten in een schulpachtig kokertje, in hetwelk men een zoutachtig zuur vindt, met welk vocht de worm denkelijk de vaste deelen van het hout eerst ontbindt, en daarna de doorboring met twee holachtige schulpjes aanvangt, gebruikende het afschaafsel tot zijn voedsel. — Dit is de geduchte *paalworm*.

JAKOB. Dit vreesselijk diertje wilde ik toch wel eens zien, vader!

VADER. Onze beroemde landgenoot, MARTI-

NET geeft in het tweede deel van zijnen uitmuntenden *Catechismus der Natuur* de afbeelding van een stuk hout uit een Oostindisch Kompagnieschip, zijnde vier duimen breed en zes duimen lang, in hetwelk niet minder dan *een en zestig*, door de paalwormen doorboorde, gaten te zien zijn, en bij hetwelk ook de gedaante der kokers, waarin deze water–insekten zich bevonden, afgeteekend staat. — Soortgelijke wormen hadden ook vele schepen van DE WITTE doorknaagd, en daarom was het hoog noodig, dat hij op middelen bedacht was, om dezelve te herstellen.

MARTEN. Waarom wilden zij hem niet laten vertrekken, toen hij toch alles in gereedheid had? Mij dunkt, dat was onbillijk, vader!

VADER. Eenige schrijvers zijn van gedachten, dat de Regering van *Brazilië* DE WITTE niet durfde te laten vertrekken, uit vreeze, dat de *Portugezen* zich van zijne afwezigheid zouden bedienen en de kolonie aanvallen. Andere zijn van oordeel, dat hem deze trek gespeeld werd door sommige leden der *Braziliaansche* Regering, die DE WITTE vijandig wa-

ren, en een oogmerk hadden, om hem en zijne vloot te bederven.

JAKOB. Wel foei, vader! dat was slecht, en ook voor het Vaderland zeer nadeelig.

VADER. Ja, lieve jongen! zulke menschen zijn er te allen tijde geweest en zijn er ook nog; baatzuchtige wezens, die, slechts om hunne bijzondere oogmerken te bereiken, niet alleen het Vaderland benadeelen, maar zelfs weggeven en verraden zouden.

MARTEN. DE WITTE kreeg toch zijnen zin, en keerde tegen wil en dank naar het Vaderland terug.

JAKOB. Dat is waar, MARTEN! maar het brak hem toch leelijk op; hij leed groote schade en moest eenen geruimen tijd in de gevangenis zitten.

MARTEN. Daarom kon hij wel eerlijk gehandeld hebben; denk maar eens aan JOZEF, die nog veel langer dan DE WITTE in de gevangenis zat, en toch een braaf en eerlijk man was.

VADER. Het vertrek van DE WITTE had, zoo als gij in zijne levensbeschrijving gelezen hebt, voor de volkplanting zeer nadeelige gevolgen; ook kwam hij zelf in onaangename en zeer

bedenkelijke omstandigheden; maar de hooge nood drong hem om te doen, hetgeen hij anders niet zoude gedaan hebben: van daar ook, dat zijne Regters, na een naauwkeurig onderzoek van zaken, hem niet alleen van de geëischte doodstraf vrijspraken, maar hem ook ten volle in zijne eer herstelden.

MARTEN. Het strekt mij tot genoegen, dat vader DE WITTE ook geheel vrij spreekt.

VADER. Gij schijnt mij niet ten volle begrepen te hebben, MARTEN! Ik behoor niet tot de onbedachtzame beschuldigers van onzen held, maar evenmin vind ik redenen genoeg, om hem volkomen vrij te spreken. Gaarne onderschrijf ik de aanmerking van eenen geleerden geschiedkundigen uit onzen leeftijd; dus luiden zijne woorden: » De on» partijdige nakomeling kan hem, even min » als zijne regters deden, geheel vrijspreken. » Het is waar, dat de handeling der *Brazi-* » *liaansche* overheden hem in vele opzigten » verontschuldigt, maar het kan tegelijk niet » ontkend worden, dat zijn gedrag dikwerf » gedurende zijn verblijf in de volkplanting » niet bezadigd was, en dat zijne plotselinge » en willekeurige afreize vooral, hoe gunstig

» men ook anderzins over DE WITTE denken » moge, in geenen deele verdedigd of verschoond » kan worden. Wij mogen dan het vonnis, te» gen hem geveld, als regtvaardig aanmerken, » ja wij mogen zelfs vermoeden, dat de gema» tigdheid, welke in hetzelve doorstraalt, mis» schien aan den dood des Stadhouders en » aan de veranderde omstandigheden des Va» derlands, moet toegeschreven worden."

JAKOB. Maar, vader! hoe konden de veranderde omstandigheden des Vaderlands invloed hebben op de gematigdheid van het vonnis over DE WITTE?

VADER. Door de veranderde omstandigheden des Vaderlands hebben wij hier voornamelijk te verstaan, den moeijelijken staat, in welken wij gebragt werden door den onvermijdelijken oorlog met *Engeland*, van welken gij in het levensverhaal van onzen held iets gelezen hebt. Wat was er in dien toestand te wachten? Wat anders, dan dat *Engeland* deszelfs magtige oorlogsvloten op onze zeehavens, koloniën en koopvaardijschepen zoude afzenden, om, ware het mogelijk, die alle te vernielen?

Had men in dit geval ook kundige en dappere zeehelden noodig, om het bedreigde

Vaderland moedig te verdedigen tegen eenen vijand, die in vele opzigten magtiger was dan wij waren?

JAKOB. Dat erken ik gaarne, vader!

VADER. Wel nu, behoorde DE WITTE niet onder de bekwaamste, moedigste en aan het Vaderland getrouwste zeehelden zijner eeuw?

MARTEN. Dat lijdt geene tegenspraak, vader!

VADER. Was het dan vreemd, dat ook DE WITTE bij 's lands *Staten* als een beproefd zeeheld in aanmerking kwam? Dat men begreep, zijne kunde, dapperheid en goede trouw noodig te hebben, en dat zulks invloed had op de matiging en wijziging van het vonnis zijner regters? Dan, mijne kinderen! voor tegenwoordig is onze zamenspraak lang genoeg gerekt; bij eene volgende gelegenheid zullen wij de verdere opheldering der levensgeschiedenis van onzen DE WITTE voortzetten en voleindigen.

DERDE ZAMENSPRAAK.

VADER. Het strekt mij tot genoegen, kinderen! u hier zoo vroegtijdig en zoo vergenoegd bij elkander te zien; het is een bewijs, dat gij in den afgeloopenen nacht wèl gerust hebt, en dit is een voorregt, hetwelk gij aan den goeden GOD dankbaar erkennen moet.

MARTEN. Ja, vader! wij hebben goed geslapen, en daarom zijn wij nu ook vroeg bij de hand; denkende aan het spreekwoord: *De morgenstond heeft goud in den mond.*

JAKOB. Zullen wij nu de geschiedenis van DE WITTE vervolgen, vader?

VADER. Ja, JAKOB! wat is er nog, waaromtrent gij eenige opheldering wenscht te hebben?

MARTEN. Het verwonderde en speet ons toen wij lazen, dat onze vlotelingen den dapperen DE WITTE op het admiraalschip niet wil-

den ontvangen. Wat was daar de oorzaak van?

Vader. Gij zult u herinneren, dat TROMP, hoewel onverdiend, bij eenige van 's lands *Staten* in ongenade was gevallen, en men hem daarom het opperbevel over de vloot ontnomen had. Nu kwam DE WITTE bij het Admiraalschip, om bij TROMPS afwezigheid aldaar het komando te voeren; dan ziet, toen hij hetzelve wilde beklimmen, weigerde al het scheepsvolk hem aan boord te nemen, verklarende hem met zijn schip veel eer in den grond te zullen schieten, dan als hunnen scheepsbevelhebber te ontvangen. De reden hiervan was, de algemeene droefheid van het scheepsvolk over het gemis van hunnen geliefden TROMP, dien zij, zoo als gij weet, hunnen *Beste-vaar* noemden, en verbittering tegen DE WITTE, dien zij als de voornaamste tegenpartij van hunnen zoo hoog geachten *Admiraal* beschouwden.

Jakob. Dat was een stout bestaan, den *Admiraal* te weigeren aan boord te komen. Maar hoe dacht DE WITTE hier wel over, vader?

Vader. Hij was bijna woedend van gramschap, doch hij hield zich in, om dat het geene zaak was, in de nabijheid van den vij-

aand onderling te twisten; naderhand beklaagde hij zich over de beleediging hem aangedaan, maar zonder eenig gevolg.

MARTEN. Hij redde zich toch, vader! en wel door het gebruiken van een ander schip, hetwelk voor zijn oogmerk ook goed was.

VADER. Ja, MARTEN! DE WITTE redde zich, en wel ter goeder ure; hij begaf zich aan boord van een schip dat *over en zestig* stukken, en dus het dubbeltal van het zijne voerde. Maar, helaas! hier vond hij eene ware huishouding van *Jan Steen*: de kapitein was een zeventigjarige grijsaard, onbekwame stuurlieden, ongeoefende en meestal dronkene matrozen, en zoo waren al de overige schepelingen, elk in zijnen rang, onkundig of dronken.

JAKOB. Wat konde zulk volkje tegen den vijand uitrigten?

VADER. Zoo als het schip bij de komst van DE WITTE gesteld was beteekende het niets; hetzelve was eene gewisse prooi voor de *Engelschen*; maar de bekwame en moedige *Vice-Admiraal* herstelde spoedig alles in behoorlijke orde; de *Admiraals vlag* werd opgeheschen en het sein tot den aanval gegeven.

MARTEN. Het is te bejammeren, vader! dat

al zijne onderhoorigen hem niet getrouw zijn gebleven, maar dat velen door lafheid den strijd ontweken.

JAKOB. En evenwel waagde het DE WITTE, den volgenden dag den vijand op nieuw af te wachten.

VADER. Ja, en hij zeide tot degenen, die den vorigen dag zich aan pligtverzuim hadden schuldig gemaakt: » *ik verzeker het u, er is* » *nog hout genoeg in het Vaderland, om gal-* » *gen te maken.*"

MARTEN. En niettegenstaande deze bedreiging, bleven velen toch ontrouw aan het Vaderland.

VADER. Maar deze trouweloozen bleven ook niet ongestraft. Na de terugkomst in het Vaderland, gaf DE WITTE eene naauwkeurige lijst van al het voorgevallene aan *Hunne Hoogmogende;* op deselve stonden de namen van alle lafhartige en trouwelooze scheepsbevelhebbers; deze werden door eenen daartoe benoemden raad ter verantwoording van hun gehouden gedrag geroepen, en daarop werd naar bevind van zaken over hen gevonnisd.

JAKOB. Dat zal er voor velen slecht uitgezien hebben, vader!

VADER. De lafhartigen en ontrouwen kregen nu loon naar werken; sommige kapiteinen werden eenen geruimen tijd in hunne dienst geschorst, en andere werden openlijk voor eerloos verklaard en onwaardig geacht, om het Vaderland immer weder te dienen.

MARTEN. Maar de galgen, daar DE WITTE van gesproken had, werden die nu ook gebruikt, vader?

VADER. Daar vind ik niets van gemeld, MARTEN! ook was dit slechts eene bedreiging van DE WITTE, in ruwe zeemans taal uitgesproken, maar geen vonnis van *gedelegeerde* regters.

JAKOB. Die DE WITTE was toch een getrouw en moedig held; naauwelijks is hij van zijne ziekte hersteld, of hij bevind zich bij TROMP op de vloot; en hoe manhaftig is zijne taal, om dien *Admiraal* tot een hervat zeegevecht aan te sporen: » *aftrekken dat is gaan loopen,* » *en daartoe hebben wij nog geene reden; wij* » *moesten digt in één sluiten, den vijand ge-* » *lijkerhand aanvallen en als trouwe dienaars,* » *tot den laatsten toe, leven en sterven,*" zie dat is eerst mannentaal!

VADER. De wijsheid en voorzigtigheid van

TROMP en DE RUITER temperden hier gelukkig de onverschrokkenheid van DE WITTE; want wat baat moed, zonder genoegzame magt?

MARTEN. Ik denk nog met weemoed aan het ontzettende zeegevecht van den tienden Augustus des jaars 1653; want hoe moedig DE WITTE ook streed, onze vloot moest echter wijken.

VADER. Dit was het minste, MARTEN! maar betreur hierbij het verlies van den edelen TROMP, die als een slagtoffer voor het Vaderland viel, en den dood der helden stierf. (1)

JAKOB. Jammer dat DE RUITER en EVERTSEN de zee ruimden en DE WITTE in den steek lieten, zoo als mij onlangs iemand verhaald heeft.

VADER. Hij, die u zulks verhaald heeft, is gewis geen vriend van die beide *Admiralen*, en tevens zeer onkundig van de ware toedragt der zaken; in de levensgeschiedenis van onzen DE WITTE hebt gij het anders en naar waarheid gelezen. Voorzeker, JAKOB! DE RUITER en EVERTSEN waren geene mannen, die zonder hoo-

---

(1) Meerdere bijzonderheden van 's mans roemvollen dood, vindt men in de meergemelde *Levensbeschrijving* van TROMP en WASSENAAR, bl. 65–69.

ge[illegible]lijkheid de zee ruimden; lafhartigheid en ontrouw waren hun ten eenenmale vreemd. Maar het is te betreuren, dat vele trouwelooze scheepsbevelhebbers, eed en pligt vergetende, door lafhartigheid hunnen leidsman verlieten, waardoor hij genoodzaakt werd, om voor de overmagt der vijanden te wijken.

MARTEN. En na den heldendood van TROMP werd de dappere DE WITTE Opper-Vlootvoogd.

JAKOB. Ja, MARTEN! doch dit hooge ambt was toch eerst opgedragen aan den verdienstelijken *Zeeuwschen Vice-Admiraal* JAN EVERTSEN, dien ook deze eer billijk toekwam.

MARTEN. Meer dan DE WITTE?

VADER. Twist hier niet over, kinderen! zij waren beide mannen, die dit ambt met roem bekleeden konden en het ook beide waardig waren: wie hier de voorkeur verdiende, erken ik niet te weten, maar laat dit gaarne aan de wijsheid en het doorzigt der Regenten van den toenmaligen tijd over. Erkent en eerbiedigt echter met mij de bezadigdheid en toegeeflijkheid van EVERTSEN, die, niettegenstaande hij zijne aanstelling als *Opper-Admiraal* reeds ontvangen had, echter toegaf, en hoewel hij zeer wel wist, dat DE WITTE hem niet

gunstig was, zich aan hem als Opper-Vlootvoogd onderwierp.

JAKOB. Wat was de reden, vader! dat men DE WITTE met zijne vloot, in het najaar van 1653, niet in onze haven wilde toelaten, maar hem gebood, om, in weêrwil van wind en weder, in de *Noordzee* om te zwerven?

VADER. Eenige denken, dat dit het gevolg was van de eigenzinnigheid der *Staten*, die DE WITTE eens gehoorzaamheid en onderwerping aan al hunne bevelen wilden leeren; anderen oordeelen, dat men hem met de vloot in zee wilde houden, om onze kusten tegen de vijanden te dekken.

JAKOB. Maar hoe denkt en oordeelt vader hier over?

VADER. Ik betwist en bedil ongaarne de beschikken en bevelen van 's Lands Hooge Overigheid; echter schijnt mij het eerste gevoelen meest bij de waarheid te zijn; vrees voor den vijand was er niet, daar zijne vloot, in den winter, zoo min als onze vloot, zee konde houden; daarenboven zoude DE WITTE ook niet bij herhaling hebben verzocht om binnen *Texel* te mogen loopen, indien hij eenig gevaar van den vijand vermoed had.

MARTEN. Wat is de reden, dat DE WITTE niet bij voortduring *Opper-Admiraal* der vloot bleef?

JAKOB. Wel, MARTEN! de oorzaken daarvan hebben wij immers in zijne levensberigten gelezen: hij was te streng in zijne bevelen, en te onvriendelijk jegens het scheepsvolk, hetwelk onder hem niet dienen, en dikwijls niet vechten wilde.

VADER. Zóo is het ook, JAKOB! ware DE WITTE minder streng en meer toegeeflijk, minder stuursch en meer bescheiden geweest, hij zoude zich vele onaangenaamheden bespaard en algemeene hoogachting verworven hebben. 's Lands *Staten* verkozen nu WASSENAAR, eenen man van hoogen rang, uitgebreide kundigheden en beproefde trouw; ook voegden zij hem DE RUITER toe als raadsman in moeijelijke ondernemingen, zoo dat nu het opperbevel over de vloot in goede handen was.

MARTEN. Het strekt mij tot genoegen, dat DE WITTE met deze beschikking tevreden was.

VADER. Dat zal hem hard genoeg gevallen hebben, maar wat zoude hij er veel tegen doen; ook begreep hij zeer wel, dat zijn haan niet altijd koning zoude kraaijen. De twee

volgende jaren van rust, zoo wel als zijne huisselijke omstandigheden, droegen ook veel bij, om hem in het vervolg meer handelbaar te maken.

JAKOB. Ja, vader! hij verkeerde somtijds in eenen droevigen toestand; zijne *drie* vrouwen zag hij naar het graf brengen, en zijne *elf* kinderen van hunne geliefde moeders beroofd! Waarlijk, ik heb dit verhaal met aandoening gelezen.

VADER. Dit strekt uw hart tot eer, mijn zoon! Maar hebt gij ook met dankbaarheid er bij gedacht aan het groote voorregt, hetwelk gij tot hiertoe geniet, dat gij niet alleen uwen vader maar ook uwe moeder nog hebt, die nog beide voor u zorgen?

JAKOB. Ik dacht er aan, vader! Ik schreide, en wist zelf niet waarom.

VADER. Dat waren voor uw jeugdig hart aangename tranen, mijn JAKOB! zij vloeiden voort uit deelnemende droefheid en dankbare blijdschap, en verhoogden de waarde van uw zedelijk gevoel.

MARTEN. Hoe zoo, vader? dit begrijp ik niet regt.

VADER. Onze JAKOB was op dien oogenblik

gevoelig getroffen en door droefheid aangedaan over den treurigen toestand van vader DE WITTE en zijne *elf* moederlooze kinderen; en daarom weende hij. Maar ook te gelijk was hij vervuld met dankbare blijdschap, op de gedachte, dat moeder nog leefde en voor hem zorgde, en toen ontvloeide hem een traan van blijdschap; want een verheugd hart en verblijd gemoed *storten* meermalen stille vreugdetranen. En zulk eene zielsgesteldheid verhoogt de wezenlijke waarde van 's menschen zedelijk gevoel; door dezelve wordt de mensch al meer en meer vatbaar voor edele aandoeningen; deze verwekken edele gevoelens, deugdlievende beginselen en *God* en menschen welbehagelijke daden. — Maar laat ons tot DE WITTE wederkeeren: volgens oude aanteekeningen zoude onze held, kort na het overlijden van zijne derde vrouw, nog ten vierden male weder getrouwd zijn; wanneer wij de omstandigheden van zijn talrijk huisgezin in aanmerking nemen, dan is een vierde huwelijk van DE WITTE niet onwaarschijnlijk; want in dien staat van zaken had hij wel eene vrouw en hadden zijne nog minderjarige kinderen eene moeder noodig. Intusschen weten wij van dit

laatste huwelijk geene bijzonderheden, waarom ik hetzelve in de levensbeschrijving van onzen held ook niet vermeld heb.

JAKOB. Het landverblijf van DE WITTE was van korten duur, vader!

VADER. Ja, JAKOB! zijne rust was voor zijnen toestand niet volkomen; want, zoo als gij gelezen hebt, in het jaar 1656 werd hij geroepen, om met een getal van twaalf schepen de *Noordzee* van vijanden te zuiveren, hetwelk hij ook voortreffelijk volbragt. Het volgende jaar 1657 leverde voor DE WITTE weinig belangrijks op; hij moest zich vergenoegen met eenige kleine vijandelijke vaartuigen te nemen en binnen *Texel* te brengen.

JAKOB. Ik beef, vader! wanneer ik aan het nu volgende jaar 1658 denk.

MARTEN. Waarom, JAKOB?

JAKOB. Dit was immers het droevig sterfjaar van DE WITTE; het jaar, in hetwelk een vader van *elf* kinderen doodgeschoten werd, en ons Vaderland een van deszelfs dapperste helden verloor!

MARTEN. Gij hebt gelijk, JAKOB! Maar, vader! wat had ons Land met den oorlog tusschen *Zweden* en *Denemarken* te maken?

VADER. Er bestond eene verbondsbetrekking tusschen de *Algemeene Staten* en *Denemarken*; uit kracht daarvan was men den koning van *Denemarken* bijstand verschuldigd; ook vorderde dit het belang van onzen koophandel en onze scheepvaart op de *Oostzee*.

JAKOB. Wij hebben uit de geschiedenis gezien, dat het de koning van *Denemarken* toen ook benaauwd genoeg had, en dat hij, zonder den bijstand onzer voorvaderen, door de *Zweden* geheel zoude overwonnen zijn.

VADER. Hier herinner ik mij eene ware anekdote, welk ik u kort zal verhalen. Eenige jaren na den beroemden zeeslag in en bij de *Sont*, waar onze DE WITTE sneuvelde, kwam de kroonprins van *Denemarken* te *'s Gravenhage*, waar hij onder anderen ook de Vergaderzaal der *Algemeene Staten* bezocht; hij haalde den neus op, omdat hij daar alles zoo eenvoudig vond, en vroeg met eene soort van minachting: » *is deze de raadzaal der Staten Generaal?*" Een der bij hem zijnde leden dier Vergadering, antwoordde hem zeer koeltjes: » *Ja, Uwe Hoogheid! deze is* » *de raadzaal, waarin besloten werd, dat uw* » *vader koning van Denemarken zoude blijven.*"

MARTEN. Bravo! dit was juist den nagel op den kop geslagen.

VADER. Op eenen anderen tijd dreigde de koning van *Denemarken* eens, om voor onze schepen de *Sont* te sluiten; doch de *Staten* lieten hem weten, dat hij dit niet doen konde; wijl de sleutels van de *Sont* niet in *Koppenhage*, maar te *Amsterdam* lagen.

JAKOB. Wat verstonden de *Staten* van *Holland* door de sleutels van de *Sont*, vader?

VADER. De oorlogschepen, die voor *Amsterdam* op het *IJ* lagen, en wier magtige vloten meer dan eens, in spijt van *Denen* en *Zweden*, door de *Sont* in en uit de *Oostzee* waren gezeild.

MARTEN. Welk eene stoute taal! maar thans is ons Land en vooral *Amsterdam* zoo vermogend niet meer.

VADER. Het lust mij niet, hier over uit te weiden; ik herinner mij, onlangs een versje gelezen te hebben, hetwelk met dit onderwerp in verband staat; het luidt aldus:

Zeg, vreemdling! kent ge op 't wereldrond,
Een' kleinen ongeachten grond,
Der zee ontscheurd, door kunst gewrocht,
Met zweet en moeite en vlijt gekocht?

Kent gij de hoofdstad van dat land,
Die hoofdstad in 't moeras geplant,
Die halve maan, zoo rijk, zoo schoon,
Dat pronkjuweel aan Neêrlands kroon?

Eens zwaaide zij met kracht den staf,
Die aan de zee haar wetten gaf,
En sloot in haar verheven muur,
Europa's schat en voorraadschuur.

Toen, hoog gezeteld, voerde zij
Des aardrijks opperheerschappij,
Terwijl ze aan 't verst zeegebied,
Haar wil en glorie eeren liet.

Geeft *Amsterdam* gelijk weleer,
Aan 't wereldrond geen wetten meer,
Nog blijft haar, hoe de tijd moog woên,
De magt en roem van wèl te doen.

Laat ons nu van dit onderwerp afstappen; en deelt mij uwe verdere aanmerkingen over de geschiedenis van onzen held mede; opdat ik u de noodige ophelderingen geven kan.

Jakob. Zeer gaarne, vader! want wij hebben nog eenige bijzonderheden aangeteekend, omtrent welke wij vaders onderrigt noodig hebben.

Marten. De doortogt van de *Nederlandsche* vloot door de *Sont* hebben wij met verbazing

gelezen; maar heeft vader ons ook nog iets van deze *zeeëngte* te zeggen?

VADER. Neem de kaart van *Denemarken* en *Zweden* voor u, en herdenk, hetgene ik bij eene vorige gelegenheid van dit *kanaal* heb opgemerkt.

JAKOB. Het is ons ontdacht, vader!

VADER. Let dan op het volgende. Daar ligt westwaarts, aan uwe linkerhand, het groote schiereiland *Jutland*, daar naast het eiland *Funen*, vervolgens het eiland *Zeeland*, en dan de zuidelijkste uithoek van *Zweden*, doorgaans *Schoonen* geheeten.

Tusschen *Jutland* en *Funen* loopt, zoo als gij ziet, een smalle doortogt, de *kleine Belt* genoemd, als zijnde dezelve ten hoogste twee mijlen breed. Tusschen *Funen* en *Zeeland* is insgelijks een doortogt, de *groote Belt* genoemd, zijnde hier het vaarwater vier mijlen breed, en tusschen *Zeeland* en *Schoonen* loopt almede eene vaart, en deze is de vermaarde *Sont*, de groote poort der *Oostzee*. Zoo als gij weet, vriest dit vaarwater zelden digt; dit gebeurde echter in den strengen winter van 1658, waardoor de *Zweden* met hun geschut over het ijs trokken, *Koppenhage* belegerden

en aan wederzijden de *Sont* bezetteden. Dit geheel digt vriezen der *Sont*, heeft in het einde van het jaar 1829 en in het begin van 1830 insgelijks plaats gehad, en aanleiding gegeven tot eene vernieuwde en naauwkeurige meting dezer *zeeëngte*. De uitslag dezer metingen, die op den 31 December 1829 en den 2 Januarij 1830, met een' gewonen landmeters toestel plaats hadden, was; dat de ware breedte der *Sont*, van het uiterste punt der haven van *Helsingborg*, tot dat der haven van *Helsingeur* in *Denemarken*, *vier duizend vier honderd en negentig* meters of Nederlandsche ellen bedraagt. En van de zoogenaamde *Stein-hallen* tot het uiterste punt van de vesting *Kronburg*, waar dit vaarwater het smalst is, *drie duizend negen honderd en zeven en vijftig* der genoemde ellen (1).

JAKOB. Onze DE WITTE had het in zijne laatste oogenblikken hard, vader! daar hij zich, in weêrwil van al zijnen moed, toch aan den vijand als gevangene moest overgeven.

MARTEN. Ja, JAKOB! maar het duurde niet

(1) Algemeene Konst- en Letterbode voor 1830. No. 8.

lang, dat hij een gevangen man was; stervende bragt men hem op het vijandelijk schip; spoedig was hij den dood der helden gestorven; zijne ziel was nu in vrijheid, en zijn ligchaam werd zelfs door den vijand geëerbiedigd.

VADER. Uwe aanmerkingen zijn juist, MARTEN!

JAKOB. Maar waarom hielpen zij DE WITTE niet, toen hij in zulk een groot gevaar was?

VADER. Ik wil hopen, dat zulks niet geschied is, omdat het voor de andere scheepsbevelhebbers ondoenlijk was; dewijl in zulk een algemeen gevecht elk met zijnen eigenen vijand te strijden had.

MARTEN. Ik dacht of zij hem met opzet aan zijn lot hadden overgelaten; daar er toch vele waren, die den *Vice-Admiraal* niet lijden mogten.

VADER. Dit laatste is waar; maar gij kunt echter van mannen, als WASSENAAR, DE RUITER, FLORISZOON en andere, niet denken, dat zij hunnen dapperen strijdgenoot, zoo zij hem hadden kunnen helpen, aan zijn noodlot zouden overlaten.

JAKOB. Het is prijzenswaardig, dat de Hee-

ren *Staten* hem na zijnen dood zoo zeer vereerden; een bewijs, dat zij DE WITTE onder de voornaamste vaderlandsche helden eene aanzienlijke plaats waardig keurden.

VADER. Deze eere en rang zal hem niemand betwisten; zijn gansche leven en zijn roemvolle dood getuigen, dat hij een held was, getrouw voor het Vaderland! Van hier, dat ook WASSENAAR, toen hij 's mans dood vernam, verklaarde, dat het Vaderland in DE WITTE *een braaf soldaat verloren had.*

's Lands vaderen hebben ook na zijnen dood zijne verdiensten, door daden van weldadigheid, aan zijne kinderen erkend.

MARTEN. Hoe zoo dan, vader?

VADER. Eene som van *drie duizend gulden* werd, volgens hunne beschikking, aan de nakomelingen van den overledenen held uitgeteld; terwijl de kamer der *Admiraliteit van de Maas* hier nog *duizend* gulden bijvoegde.

JAKOB. Dit verblijdt mij, vader! want ik heb wel eens gehoord, dat DE WITTE geen rijk of vermogend was. Zoo dra ik te *Rotterdam* kom, zal ik aldaar de groote kerk binnen gaan; DE WITTE's graf bezoeken, en mij zijne

roemvolle daden voor het Vaderland herinneren.

VADER. Houdt uw woord, JAKOB! en denkt dan, staande bij het graf van den held, aan de vier volgende dichtregelen:

Herdenkt uw afkomst, o Bataven!
Staat nooit het erf der vad'ren af;
Hier liggen zij met roem begraven,
Wier fierheid u dit erfdeel gaf.

MARTEN. Heeft vader ons nog iets van DE WITTE te verhalen?

VADER. Niet meer, MARTEN! zijne geschiedenis eindigt met zijnen dood. Maar ik voeg bij de levensberigten, die gij nu gelezen hebt, en bij hetgene wij thans besproken hebben, nog een kort tijdrekenkundig overzigt van DE WITTE's voornaamste bedrijven en lotgevallen, ten einde gij u dezelve meer gemakkelijk en geregeld zult kunnen herinneren.

JAKOB. Wij danken vader wel vriendelijk voor deze vernieuwde moeite, om ons al verder met de geschiedenis van ons Vaderland bekend te maken.

VADER. Ik zal mijnen arbeid voor u beloond rekenen, wanneer ik door denzelven,

bij vernieuwing, iets heb mogen toebrengen ter vermeerdering uwer kennis, ter opwekking van edele gevoelens, en ter betrachting van ware liefde voor Vaderland en Vorst.

Dan, mijne geliefde kinderen! zult gij brave menschen, waardige Nederlanders, en door ware deugd gelukkig worden.

Hij, die de deugd bemint, uit liefde tot de deugd,
Kan dikwerf missen, wat het zinlijk hart verheugt;
Maar welk een kort genot hij hier ook moog' verzaken,
Het maakt hem vatbaar, om een duurzaam heil te (smaken.
Ach! smaak en vatbaarheid voor heil, dat nooit (vergaat,
Dat nimmer naberouw of wensch meer ov'rig laat,
En aan de wiss'ling van al 't zinlijke is ontstegen,
Wordt zonder rampen op deze aarde schaars ver- (kregen.
Het lijden scheurt den band, die ons dan 't stof (verbindt,
En rooft aan de aard' dien glans, die hier ons oog (verblindt.
Ach! als zij magtloos wordt een' droppel vreugds (te geven,
Hoe vrolijk rigt zich 't oog dan naar een beter leven!

En dit betere leven is voor de volgende huishouding der eeuwigheid, voor den Hemel

bewaard; waarom wij dan reeds in dit onvolmaakte en moeitevolle leven, als hemelburgers moeten wandelen, ten einde aan onze hooge bestemming te beantwoorden.

TIJDTAFELTJE

DER

VOORNAAMSTE BIJZONDERHEDEN

UIT

DE GESCHIEDENIS

VAN

Witte Cornelisz. De Witte,

VICE–ADMIRAAL VAN HOLLAND EN WESTVRIESLAND, RIDDER DER ORDE VAN ST. MICHEL.

1599. DE WITTE geboren te *Hoogendijk*, niet ver van den *Briel*.

1610. Te *Nieuhoorn* gedoopt, oud zijnde *elf* jaren.

1616. Hij gaat voor *kajuitwachter* ter zee, in dienst van de *Oost–Indische* Compagnie.

1617. Hij doet eenen togt van *Batavia* naar de kust van *Koromandel*.

1619. Helpt het fort *Jacatra*, thans *Batavia*, stormenderhand veroveren.

1620. DE WITTE wordt tot *Schipper* verheven.

1622. Hij wordt *Luitenant* ter zee, en vervolgens *Commandeur* op het schip *St. Nicolaas.*

1623. DE WITTE tot den rang van *Zeekapitein* verhoogd, dient in de vloot van den *Admiraal*, L'HERMITE, en verrigt vele dappere daden.

1626. Vervolgt zijne zeetogten, en doet wonderen van dapperheid op den *Indischen Oceaan.*

1628. DE WITTE, *kapitein* en *Raad* op het schip van den *Admiraal* PIET HEIN, en voorname oorzaak van het nemen der *Spaansche zilvervloot.*

1630. Tot *Commandeur* van de groote visscherij verheven, en door hem op eene waardige wijze bediend.

1637. DE WITTE wordt op denzelfden dag, in de maand October, tot *ouderling* bij de Hervormde gemeente in den *Briel* benoemd, en tevens tot *Vice-Admiraal* van *Holland* en *Westvriesland* verheven.

1638 tot 1643. Bij herhaling met onderscheidene vijanden gestreden, overwonnen en dikwijls vele voordeelen op hen behaald.

1644. De Witte, *Admiraal* over eene vloot van *twee en veertig* oorlogsschepen, geleidt *duizend* koopvaarders behouden naar het Vaderland.

1645. Hij geleidt *acht honderd* koopvaardijschepen door de *Sont*, en brengt dezelve in de haven hunner bestemming.

1646. Onze held helpt *Duinkerken* voor de *Franschen* veroveren, en wordt door den koning van *Frankrijk* tot *Ridder* der orde van *St. Michel* verheven.

1647. Als *Admiraal* naar *Braziliё* gestevend, en aldaar omtrent twee jaren vertoefd.

1650. Op den 28sten April in het Vaderland terug gekomen, en aldaar gevangen gezet.

1651. Wederom ontslagen en op nieuw in 's Lands dienst getreden.

1652 tot 1658. Onderscheidene togten gedaan, met de vijanden gestreden en overwonnen.

1658. In de maand November naar de *Sont* gezeild, aldaar onder den *Admiraal* WASSENAAR tegen vier *Zweedsche* schepen moedig gestreden en den dood der Vaderlandsche helden gestorven.

1659. Op den 7den October te *Rotterdam* met alle krijgseer, geëvenredigd aan zijnen hoogen rang, en zijne veelvuldige verdiensten voor het Vaderland, in de groote kerk begraven.

Bij den Uitgever dezes is mede uitgegeven:

J. A. Oostkamp, Het Leven en de Daden der beroemde Vaderlandsche Zeehelden, MARTEN HERBERTSZ. TROMP, *Luitenant Admiraal* van *Holland* en *Westvriesland*, *Ridder* der Orde van *St. Michiel;* en JAKOB, *Baanderheer* van en tot WASSENAAR, *Heer* van *Opdam*, *Luitenant Admiraal-Generaal* van *Holland* en *Westvriesland*, *Ridder* der Orde van den *Olifant;* met platen en portretten. . . . . *f* 1,70

J. A. Oostkamp, Het Leven, de voornaamste Daden en Lotgevallen van den *Kommandeur* JAN VAN GALEN, *Heer* van *Papendorp*, met platen . *f* 1,25

